

Σχέδιο δράσης για την πρόληψη ή/και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων κάθε είδους, την ανάδειξη της σημασίας της διαφορετικότητας και την καταπολέμηση της βίας στα σχολεία

7085/14-05-2010 Απόφαση έγκρισης εκτέλεσης του έργου

20213/29-10-2010 Απόφαση ανάθεσης του έργου

- I-RED ΙΔΙΕΤΕΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, την ΙΣΟΤΗΤΑ & την ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠΕΚΔΙΒΙΜ του Υπουργείου Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Έρευνα

Καταγραφή των οργανωμένων δράσεων και υλικού στα ελληνικά σχολεία για την εξάλειψη των διακρίσεων

Καταγραφή και ταξινόμηση προγραμμάτων και δράσεων για την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων κάθε είδους, για την ανάδειξη της σημασίας της διαφορετικότητας καθώς και για την καταπολέμηση της βίας στα σχολεία

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	2
I. Μεθοδολογία καταγραφής	4
II. Αποτελέσματα καταγραφής	6
• Πλαίσιο εφαρμογής εκπαιδευτικών δράσεων (ενδοσχολικό/εξωσχολικό)	6
• Φορείς παραγωγής και υλοποίησης εκπαιδευτικών δράσεων με θέμα τη διαφορετικότητα	8
• Βαθμίδα σχεδιασμού/υλοποίησης	9
• Γενικός τύπος δράσης/προγράμματος	10
• Θεματικές 'διαφορετικότητας' στις οποίες εστιάζουν οι δράσεις	11
• Τύποι / Λόγοι Διακρίσεων	13
• Κοινωνικές ομάδες/μειονότητες στις οποίες εστιάζουν οι δράσεις-παρεμβάσεις	14
• Παιδαγωγικές μέθοδοι που εφαρμόζονται στις εκπαιδευτικές δράσεις για τη διαφορετικότητα	15
• Περιοχές/Περιφέρειες υλοποίησης δράσεων / παρεμβάσεων	19
• Ηλικίες μαθητών (τάξεις) που παρακολούθησαν/συμμετείχαν σε ανάλογες δράσεις	19
III. Ενδεικτική παρουσίαση ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προτάσεων για τη διαφορετικότητα	20
IV. Συμπεράσματα	35
Παραρτήματα.....	
1. Διαδίκτυακή φόρμα-ερωτηματολόγιο καταγραφής	
2. Κατάλογος αποτελεσμάτων καταγραφής	
3. Γλωσσάριο ειδικών όρων	
4. Πλήρης βάση δεδομένων καταγραφής (λογισμικό/CD)	

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα έχει αλλάξει σημαντικά τη δημογραφική σύνθεση πολλών περιοχών και εκτιμάται ότι οι «διαφορετικοί» ξεπερνούν πλέον το 26% του συνολικού πληθυσμού. Εκτός από τα παιδιά μεταναστών και προσφύγων ο πληθυσμός των σχολείων έχει διαφοροποιηθεί λόγω της εφαρμογής του Νόμου που αφορά στα παιδιά με αναπηρίες και τα τμήματα ένταξης, την προσπάθεια ένταξης των παιδιών μουσουλμανικής μειονότητας, παλιννοστούντων και Ρομά (βλέπε προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Δια Βίου Μάθησης: «Εκπαίδευση των παιδιών της Μουσουλμανικής Μειονότητας στη Θράκη,- <http://www.museduc.gr/index.php>, Ένταξης Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών- <http://www.keda.uoa.gr/> και Εκπαίδευσης κα Ένταξης Ρομά <http://phedps.uoi.gr/eekaae/ROMA/index.htm>).

Το ελληνικό σχολείο παρακολούθησε αυτές τις ραγδαίες αλλαγές συχνά με αμηχανία. Η εκπαιδευτική πολιτική και διαδικασία δεν έχει επικεντρωθεί ουσιαστικά στην εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών για παιδιά με ειδικές ανάγκες, αναπηρίες ή/και μαθησιακές δυσκολίες και τον ανασχεδιασμό της μαθησιακής διαδικασίας με βάση τις ανάγκες όλων των παιδιών και την κατανόηση και τον σεβασμό των διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων.

Τα τελευταία χρόνια, όμως, το πρόβλημα της απουσίας συστηματοποιημένης προσέγγισης και ειδικών εργαλείων, έχει οξυνθεί και σχεδόν σε κάθε σχολική τάξη ο εκπαιδευτικός έρχεται αντιμέτωπος με ζητήματα μαθησιακής διαδικασίας και συνύπαρξης σχετικά με τη διαφορετικότητα. Στην προσπάθειά τους να ανταποκριθούν σε αυτές τις καθημερινές προκλήσεις, το Υπουργείο Παιδείας, εκπαιδευτικοί, μη-κυβερνητικές οργανώσεις, παιδαγωγοί, πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, καλλιτέχνες και σύλλογοι ανέπτυξαν δράσεις και πρωτοβουλίες για να βελτιώσουν τη ζωή των παιδιών και την καλή λειτουργία των σχολείων και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις εκείνες που διασφαλίζουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Αντανάκλαση αυτής της έντονης αλλά αποσπασματικής προσπάθειας είναι όχι μόνο η απουσία ενός κεντρικού και στοχευμένου σχεδιασμού ανάλογης εκπαιδευτικής πολιτικής και παρεμβάσεων, αλλά μιας κεντρικής καταγραφής των σχετικών δράσεων, δραστηριοτήτων, προγραμμάτων και πρακτικών κατά του ρατσισμού, των διακρίσεων και της βίας που έχουν αναπτυχθεί τις τελευταίες δεκαετίες στα ελληνικά σχολεία.

Έτσι, στο πλαίσιο του έργου “**Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων κάθε είδους, για την ανάδειξη της σημασίας της διαφορετικότητας καθώς και για την καταπολέμηση της βίας στα σχολεία**” που υλοποιεί το Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα την Ισότητα και την Ετερότητα (i-RED) οργανώθηκε και υλοποιήθηκε η καταγραφή των μέχρι σήμερα οργανωμένων δράσεων στα Ελληνικά σχολεία οι οποίες στήριξαν και στηρίζουν την εξάλειψη των διακρίσεων.

→ Ως δράσεις στο πλαίσιο της παρούσας καταγραφής νοούνται ιδίως η παραγωγή και προώθηση ενημερωτικού υλικού, η εφαρμογή προγραμμάτων και η ανάληψη πρωτοβουλιών εξάλειψης οποιασδήποτε μορφής διάκρισης και βίας αλλά και ανάδειξης της διαφορετικότητας ως αξίας συνυφασμένης με τις αρχές του σχολείου του 21^{ου} αιώνα. Επίσης στόχος δεν ήταν η εξαντλητική κάλυψη κάθε ανάλογης δράσης που έχει εφαρμοσθεί σε ελληνικά σχολεία, αλλά ο εντοπισμός των πλέον σημαντικών, επιτυχών ή μη, παρεμβάσεων που έχουν σχεδιασθεί ή/και υλοποιηθεί στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση η Ομάδα έργου προχώρησε σε ενδελεχή, έστω και μη εξαντλητική, καταγραφή ανάλογων δράσεων και παρεμβάσεων και με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών. Επίσης είναι σαφές ότι η αναφορά στη βία δεν αναφέρεται στο φαινόμενο bullying που χρήζει μιας αυτοτελούς διερεύνησης. Έτσι τα προγράμματα καταπολέμησης της βίας εννοούνται εκείνα που εστιάζουν στα φαινόμενα διακρίσεων, ρατσισμού και προκαταλήψεν που εν δυνάμει μπορούν να οδηγήσουν στη βία.

Για τη συλλογή – καταγραφή της εμπειρίας παρελθόντων ετών ήταν σημαντικός ο προσδιορισμός ενιαίων κριτηρίων στην Ομάδα Έργου για την επιλογή και καταγραφή του υλικού, καθώς και ενιαία μεθοδολογία αναφοράς και καταχώρισης και κατά την πρωτογενή συλλογή και ταξινόμηση του υλικού καταγραφής. (βλ. φόρμα καταγραφής – Παράρτημα). Επιπλέον, η καταγραφή και η συλλογή υλικού στηρίχθηκε ιδιαίτερα στο διαδίκτυο ενώ η On line φόρμα καταγραφής διαθέσιμη σε όλους τους εκπαιδευτικούς στην Ελλάδα, αναρτήθηκε τόσο στον ιστόχωρο του i-RED, όσο και σε διάφορα εκπαιδευτικά, κρατικά και ιδιωτικά blog και ιστοσελίδες, χρησιμοποιώντας και εργαλεία κοινωνικής δικτύωσης για τη διάδοσή της. Παραμένει δε διαθέσιμη για συνεχή εμπλουτισμό, καθώς και για την ενημέρωση και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών μέσα από αναλυτικές και επεξηγηματικές ιστοσελίδες, αλλά και ένα ειδικό γλωσσάριο-ορολογίας σχετικά με φαινόμενα ρατσισμού, διακρίσεων και διαφοράς.¹

Τα αποτελέσματα της καταγραφής όπως αποτυπώνονται παρακάτω δεν αποτελούν μια στεγνή παράθεση στοιχείων, αλλά συνθέτουν μια αρχική προσπάθεια και έναυσμα μελέτης σημαντικών χαρακτηριστικών των δράσεων και παρεμβάσεων κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων και για την ανάδειξη της αξίας της διαφορετικότητας. Οι τελευταίες αντανακλούν έτσι την πορεία της ελληνικής κοινωνίας – της πληθυσμιακής ανασύνθεσης και της νομοθετικής της πραγματικότητας - και την απόκριση του σχολείου στα σύγχρονα φαινόμενα που το μεταβάλλουν επαναπροσδιορίζοντας τις ανάγκες της εκπαιδευτικής κοινότητας.

¹ Η εν λόγω On line φόρμα καταγραφής δεν αποτελεί παραδοτέο του έργου, αλλά υλοποιήθηκε ως πρόσθετη παροχή, επικουρική της καταγραφής και ενισχυτικό εργαλείο για την παρακολούθηση, καταγραφή και ταξινόμηση ανάλογων δράσεων στο μέλλον, τόσο από το Υπουργείο όσο και το i-RED.

I. Μεθοδολογία καταγραφής

Η ερευνητική διαδικασία που ακολουθήσαμε χωρίζεται σε 3 φάσεις:

A. Desk research: Η πρώτη φάση της έρευνας είχε ως στόχο την ανίχνευση των φορέων, των προγραμμάτων και των ατόμων που ασχολούνται με τη δημιουργία και την εφαρμογή παρεμβάσεων ευαισθητοποίησης στη διαφορετικότητα (όσον αφορά φύλο, φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, αναπηρία (σωματική, νοητική, ψυχική ασθένεια), σεξουαλικό προσανατολισμό), κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τα δικαιώματα των παιδιών. Σε αυτή τη φάση χρησιμοποιήσαμε την ακόλουθη μεθοδολογία:

1. Έρευνα στο διαδίκτυο, σε ιστότοπους που αφορούν την παιδεία, τη διαφορετικότητα, τις διακρίσεις, τα δικαιώματα του παιδιού, την προαγωγή της υγείας, την ευέλικτη ζώνη στο σχολικό πρόγραμμα, τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις ρατσιστικές τάσεις στα παιδιά, καθώς και σε ιστοσελίδες από μη-κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς που εστιάζουν στις διακρίσεις, τη διαφορετικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
2. Έρευνα στους ψηφιακούς ιστότοπους του Υπουργείου Παιδείας όσον αφορά στα προγράμματα για την ένταξη μουσλαμανόπαιδων, Ρομά, παλιννοστούντων και αλλοδαπών καθώς και τα προγράμματα Αγωγής Υγείας.
3. Έρευνα σε βάσεις δεδομένων επιστημονικών περιοδικών
4. Έρευνα στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου
5. Έρευνα στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων μεταπτυχιακών και διδακτορικών διατριβών

B. Έρευνα πεδίου: Η δεύτερη φάση της έρευνας είχε ως στόχο την πληροφόρηση για δράσεις, προγράμματα και υλικό από τα ίδια τα άτομα που τα έχουν κατασκευάσει, δημιουργήσει ή εφαρμόσει. Σε αυτή τη φάση χρησιμοποιήσαμε την ακόλουθη μεθοδολογία:

1. Κατασκευή ερωτηματολογίου και πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα για την καταγραφή εκπαιδευτικού υλικού με θέμα τη διαφορετικότητα μέσω της ανάρτησης του ερωτηματολογίου σε on-line platform στο διαδίκτυο (βλέπε Παράρτημα Ι).
2. Διάδοση ηλεκτρονικής διεύθυνσης και ανάρτησης ερωτηματολογίου σε διαδικτυακές κοινότητες εκπαιδευτικών και τοπικών διευθύνσεων εκπαίδευσης για την ενθάρρυνση της συμπλήρωσής τους από εκπαιδευτικούς που έχουν σχεδιάσει και υλοποιήσει ανάλογες δράσεις.
3. Αποστολή ερωτηματολογίων σε φορείς και άτομα που σχεδιάζουν και εφαρμόζουν προγράμματα Αγωγής Υγείας (Κέντρα Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών, Υπεύθυνους Αγωγής Υγείας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και μη-κυβερνητικές οργανώσεις που εντοπίστηκαν στην πρώτη φάση της έρευνας).
4. Έρευνα ομάδας ερευνητών του i-RED στα αρχεία του Υπουργείου Παιδείας για τον εντοπισμό των καταγεγραμμένων προγραμμάτων από εκπαιδευτικούς και υπευθύνους Αγωγής Υγείας που έχουν υλοποιηθεί τα μετά το 2004 στα σχολεία της χώρας.

5. Αποστολή από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Δια Βίου Μάθησης επιστολή πρόσκλησης για συμμετοχή στην καταγραφή μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας στο διαδίκτυο σε εκπαιδευτικούς με τη μεσολάβηση των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Γ. Ανάλυση δεδομένων καταγραφής

Περιγραφική ανάλυση των δεδομένων που προέρχονται και από τις δύο φάσεις της ερευνητικής διαδικασίας σε στατιστικούς πίνακες και ανάδειξη κυρίων χαρακτηριστικών, προσεγγίσεων, καθώς και επιλεγμένων ενδεικτικών δράσεων, προγραμμάτων και πρακτικών.

II. Αποτελέσματα καταγραφής

Το συνολικό υλικό που συγκεντρώσαμε από την ερευνητική μας εργασία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία σε πολλές μεταβλητές, αλλά και αποκαλύπτει τις διαφορετικές προσεγγίσεις που σημάδεψαν την απόκριση του ελληνικού σχολείου και της εκπαιδευτικής κοινότητας απέναντι στα φαινόμενα μεταβολής του μαθητικού πληθυσμού κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Για την δημιουργία του υλικού έχουν χρησιμοποιηθεί ποικίλες προσεγγίσεις με διιστάμενες πολιτικές ή παιδαγωγικές απόψεις σε θέματα διαφορετικότητας ανάλογα με το επιστημονικό ή πολιτικό υπόβαθρο του φορέα/ατόμου που παράγει το υλικό. Επομένως άτομα από διαφορετικά επιστημονικά πεδία γνώσεων εστιάζουν σε διαφορετικά διεπιστημονικά θέματα, στοχεύουν σε διαφορετικές ομάδες του πληθυσμού και σε διαφορετικές βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Μεγάλη διαφοροποίηση παρατηρείται ως προς τη μορφή παρουσίασης του υλικού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μέρος του υλικού προς επεξεργασία ήταν σε έντυπη μορφή, άλλο σε ψηφιακή, άλλο σε ταινίες και άλλο σε on-line games και ψηφιακούς τόπους.

Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη φάση της έρευνας εντοπίστηκαν 125 διαφορετικές δράσεις. Στην διαδικτυακή πλατφόρμα καταγράφηκαν 110 δράσεις (το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είχε εντοπιστεί κατά τη φάση desk research).

Στην έκθεση αυτή θα εστιάσουμε στα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα της έρευνας μας που περιγράφουν με στατιστικούς όρους:

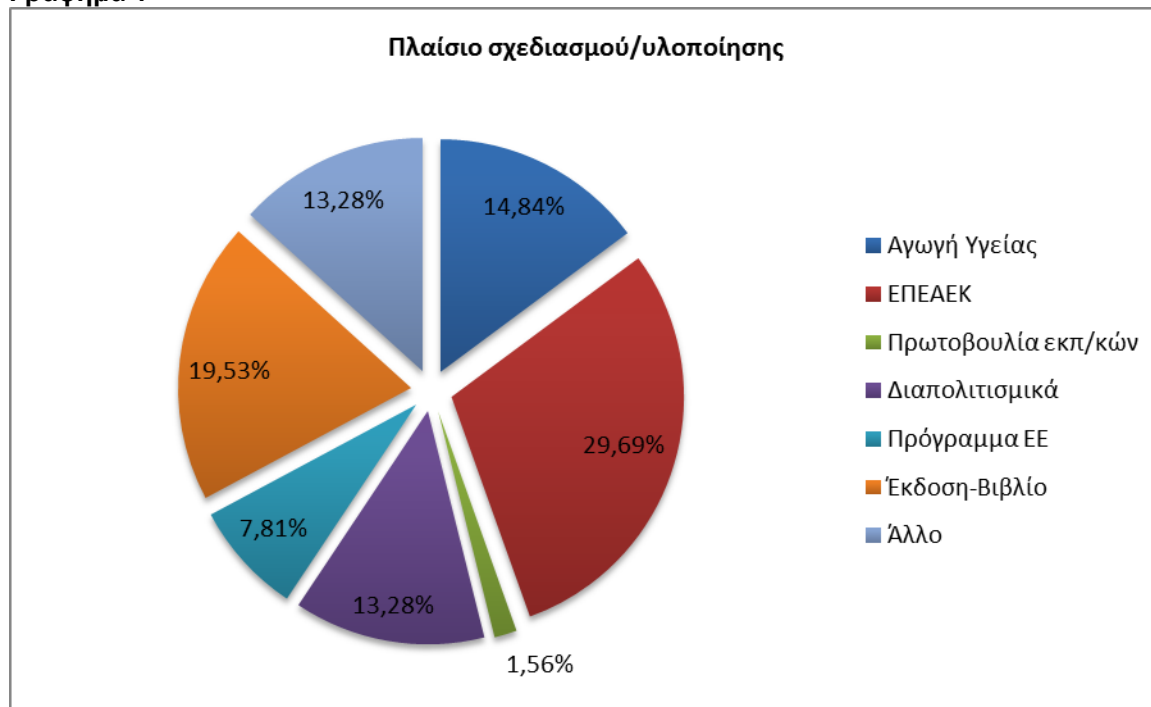
1. το πλαίσιο εφαρμογής των εκπαιδευτικών δράσεων (ενδοσχολικό/εξωσχολικό)
2. τους φορείς που έχουν δημιουργήσει εκπαιδευτικό υλικό
3. τη γενική κατηγοριοποίηση των δράσεων και των προγραμμάτων
4. τις θεματικές της διαφορετικότητας στις οποίες εστιάζουν
5. τις ειδικές ομάδες στις οποίες εστιάζουν
6. τους τύπους/λόγους διάκρισης στους οποίους εστιάζουν
7. τους στόχους των δράσεων και των προγραμμάτων
8. τις παιδαγωγικές μεθόδους που έχουν εφαρμοστεί στις εκπαιδευτικές δράσεις για τη διαφορετικότητα
9. τις περιφέρειες της χώρας στις οποίες υλοποιήθηκαν ανάλογες δράσεις
10. τις ηλικίες των μαθητών που παρακολούθησαν/συμμετείχαν σε ανάλογες δράσεις που υλοποιήθηκαν στα σχολεία της χώρας

• Πλαίσιο εφαρμογής εκπαιδευτικών δράσεων (ενδοσχολικό/εξωσχολικό)

→ Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περισσότερες δράσεις μέσα στα ελληνικά σχολεία αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας και των προγραμμάτων ΕΠΕΑΕΚ ή από εκπαιδευτικούς και πολύ λιγότερο στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

→ Ένα σημαντικό μέρος της καταγραφής εντόπισε διαθέσιμο υλικό σε σχετικές εκδόσεις που κυκλοφορούν στην Ελλάδα.

Γράφημα 1

N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

Ενδοσχολικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα οι δράσεις που έχουν καταγραφεί στο μεγαλύτερο μέρος τους έχουν αναπτυχθεί στα πλαίσια των προγραμμάτων ΕΠΕΑΕΚ ή / και αφορούν την Αγωγή Υγείας. Υπάρχουν επίσης ολοκληρωμένα προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ τα οποία αναφέρονται σε συγκεκριμένες θεματικές, όπως εκπαίδευση Μουσουλμανόπαιδων και Ισότητα φύλων. Τα περισσότερα ενδοσχολικά προγράμματα που εντοπίσαμε έχουν δημιουργηθεί και εφαρμοστεί από εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης (Νηπιαγωγοί, Δάσκαλοι Πρωτοβάθμιας, Καθηγητές/ τριες Δευτεροβάθμιας, Καθηγητές/ τριες Τριτοβάθμιας).

Αν και έχουν δημιουργηθεί από εκπαιδευτικούς των τριών βαθμίδων έχουν εφαρμοστεί περισσότερο σε δημοτικά σχολεία και σε γυμνάσια, ελάχιστα σε λύκεια, ενώ απουσιάζουν εξ ολοκλήρου από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Οι δράσεις και τα προγράμματα των δασκάλων και καθηγητών που ολοκληρώθηκαν στα πλαίσια της αγωγής υγείας και των ΕΠΕΑΕΚ για τα σχολικά έτη 2003-2004 έχουν οργανωθεί σε ψηφιακά βιβλία ανά περιοχή και είναι αναρτημένα στον δικτυακό τόπο του Υπουργείου Παιδείας. Για τα έτη 2009-2010 έχουμε καταγράψει 12 προγράμματα Αγωγής Υγείας που ολοκληρώθηκαν σε διάφορες περιοχές της χώρας (βλέπεται, excel, παράρτημα) μέσω έρευνας στο Υπουργείο. Δυστυχώς, δεν υπάρχει καμία επίσημη καταγραφή για τα άλλα σχολικά έτη.

Τα στοιχεία και η περιγραφή τους καταδεικνύουν ότι οι δράσεις για την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων λαμβάνουν χώρο επί το πλείστον μέσα στα σχολεία αλλά και εκτός σχολείου.

Εξωσχολικό πλαίσιο

Αρκετοί φορείς έχουν αναπτύξει δράσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε εξωσχολικό πλαίσιο. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Εβραϊκό Μουσείο και το Παιδικό Μουσείο στην Αθήνα, το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος και το Τελλόγλειο στη Θεσσαλονίκη τα οποία οργανώνουν παραστάσεις/ δράσεις για μικρά παιδιά με στόχο την ευαισθητοποίηση στη διαφορετικότητα και τη γνωριμία με τον πολιτισμό άλλων λαών.

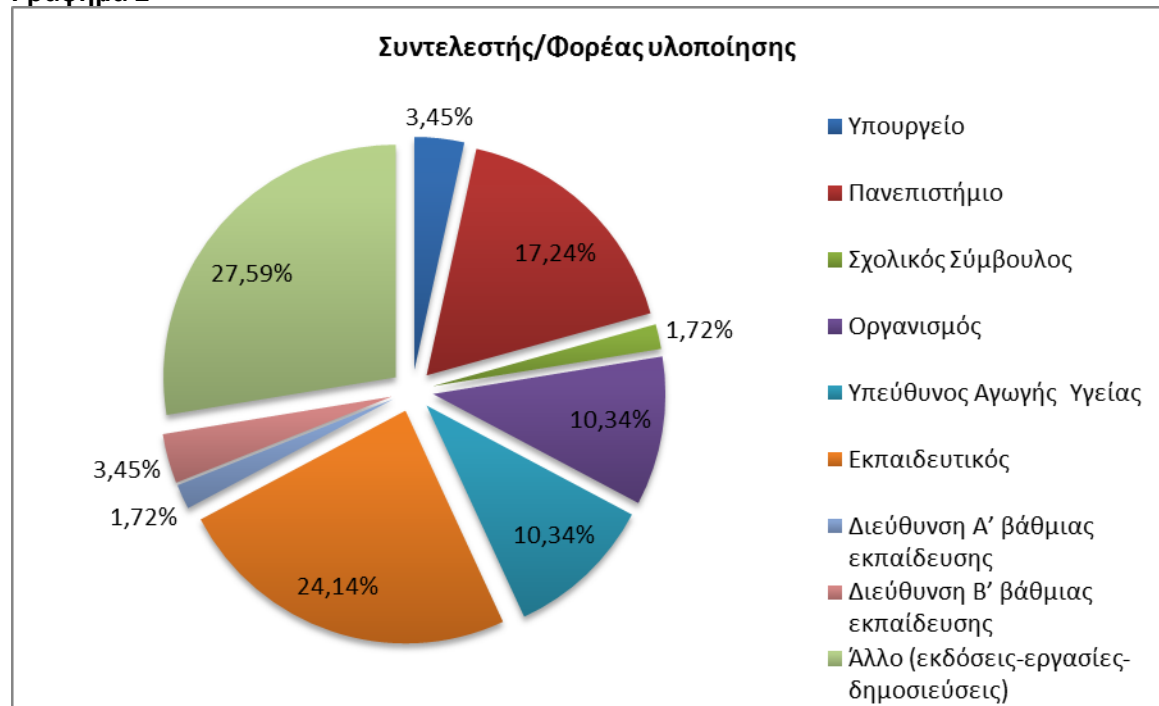
Επίσης διεθνείς οργανισμοί όπως η Unesco και οι Διεθνείς κατασκηνώσεις στοχεύουν στην αδελφοποίηση σχολείων και τη συμβίωση παιδιών από διαφορετικές χώρες με στόχο την άμεση επαφή με το διαφορετικό και την αμοιβαία προσαρμογή και κατανόηση μιας άλλης κουλτούρας.

→ Ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον υπόδειγμα αλληλεπίδρασης σχολείου και κοινότητας είναι το 132ο Δημοτικό Σχολείο στη Γράβα το οποίο αποτελεί και το μοναδικό παράδειγμα προσπάθειας μετασχηματισμού της κοινότητας που έχει καταγραφεί στον ελληνικό χώρο.

• Φορείς παραγωγής και υλοποίησης εκπαιδευτικών δράσεων με θέμα τη διαφορετικότητα

→ Το πλέον καίριο στοιχείο εδώ είναι ότι στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι οι εκπαιδευτικοί οι κύριοι συντελεστές (24,14%) στην παραγωγή και υλοποίηση σχετικών δράσεων στα σχολεία της χώρας, ενώ ακολουθούν το Πανεπιστήμιο (17,24%) οι υπεύθυνοι Αγωγής Υγείας (10,34%) και διάφοροι οργανισμοί και οργανώσεις (10,34%). Παράλληλα 28% των δράσεων εκκινούν από διαθέσιμες επιστημονικές εργασίες-εκδόσεις-δημοσιεύσεις (27,59%).

Γράφημα 2

N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας

Οι κύριες κυβερνητικές οργανώσεις είναι:

- Υπουργείο Παιδείας

- Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού
- Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής
- Κέντρα Στήριξης του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (ΚΕΣΠΕΜ)
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ο μη-κυβερνητικές οργανώσεις συμπεριλαμβάνουν:

- Οργανισμός Έδρα
- Το Βιωματικό Σχολείο
- Το Δίκτυο Σχολικής Καινοτομίας- Εταιρία για την ανάπτυξη και τη δημιουργική απασχόληση των παιδιών (ΕΑΔΑΠ)
- Το Δίκτυο για τα δικαιώματα του παιδιού
- Το Κέντρο Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «Σχεδία»
- Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κατά της Βίας

Επίσης, έχουν δημιουργηθεί και εφαρμοστεί προγράμματα από διεθνείς οργανισμούς όπως:

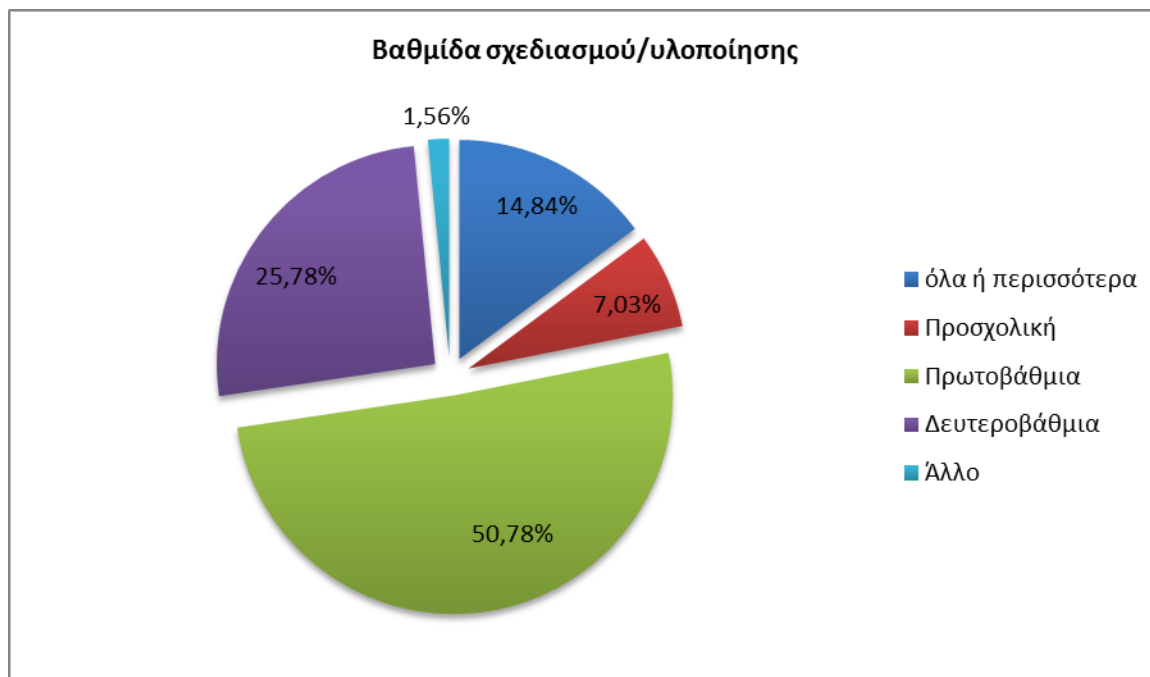
- Το Εβραϊκό Μουσείο
- Τη Διεθνή Αμνηστία
- Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου
- The European Commission on Education and Culture, Education, Audiovisual & Culture, Executive Agency
- τη UNICEF
- UNESCO
- Θερινές κατασκηνώσεις

Τελευταία, αρκετά προγράμματα έχουν δημιουργηθεί από πανεπιστημιακούς δασκάλους, διδάκτορες σε γνωστικά αντικείμενα της τέχνης, θρησκείας και εκπαίδευσης. Αυτά τα προγράμματα αναφέρονται στο Παράρτημα 2 της Γενικής Καταγραφής Δράσεων/Πρακτικών και έχουν καταγραφεί ως βιβλιογραφικές παραπομπές.

• Βαθμίδα σχεδιασμού/υλοποίησης

Όπως υποδηλώνει το παρακάτω γράφημα, η μεγάλη πλειοψηφία των δράσεων αφορούν, δηλαδή σχεδιάστηκαν ή/και υλοποιήθηκαν για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (50,78%). Λιγότερες δράσεις (25,78%) έχουν δημιουργηθεί για τη 'δευτεροβάθμια' (Γυμνάσιο και Λύκειο).

Γράφημα 4

N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

• Γενικός τύπος δράσης/προγράμματος

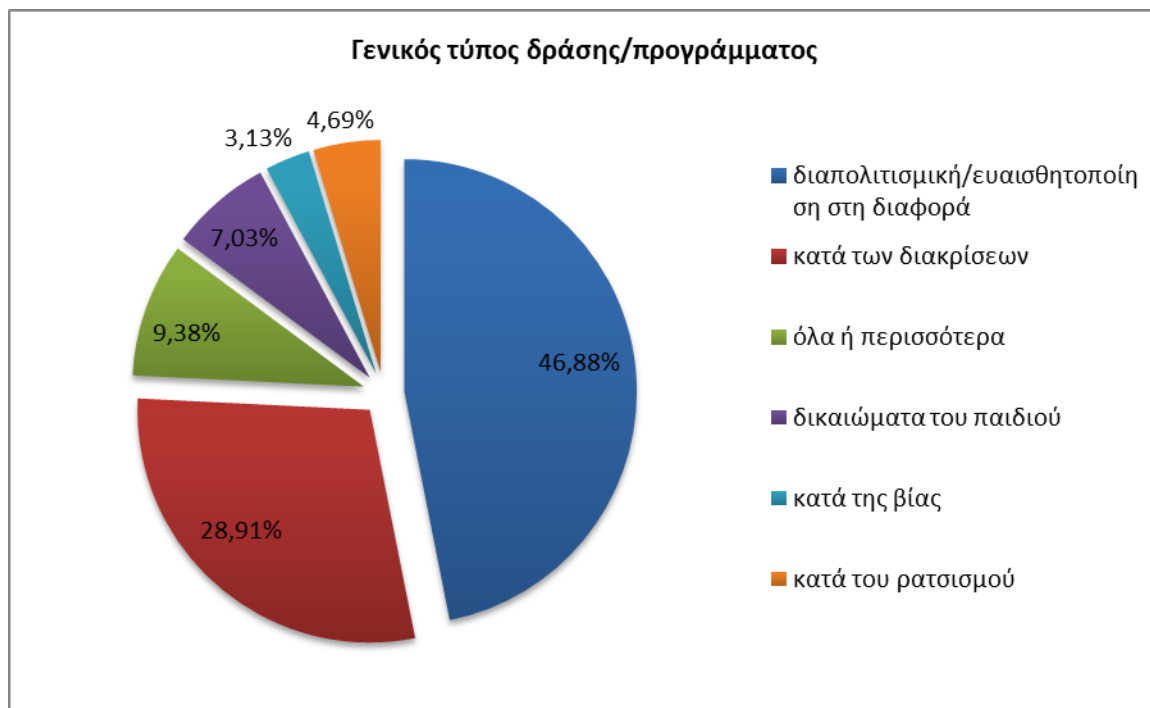
→ Οι περισσότερες δράσεις και παρεμβάσεις αφορούν τη διαπολιτισμική προσέγγιση της γενικής ευαισθητοποίησης στη διαφορά μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του «διαφορετικού» (46,88%)

→ Λιγότερες δράσεις έχουν σχεδιασθεί και υλοποιηθεί ειδικότερα για την καταπολέμηση των διακρίσεων (28,91%) ή συνθέτουν όλα ή περισσότερα τα πεδία παρέμβασης (9,38%)

→ Ελάχιστες δράσεις έχουν καταγραφεί για την καταπολέμηση του ρατσισμού (4,69%) και της βίας (3,13%).

Άλλωστε η ελληνική πολιτεία έχει αποδειχθεί αμήχανη ή αδρανής στην εφαρμογή της νομοθεσίας τόσο ως προς το ρατσιστικό λόγο όσο και προς τη ρατσιστική βία. Αυτό υποδηλώνει τόσο η μη εφαρμογή του ν.927/79 τα τελευταία 30 χρόνια, όσο και η τρέχουσα δημόσια συζήτηση για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με την ενσωμάτωση της Απόφασης Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού).

Γράφημα 5

N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

- **Θεματικές 'διαφορετικότητας' στις οποίες εστιάζουν οι δράσεις**

Εθνική-εθνοτική καταγωγή- Πολλά προγράμματα αφορούν το θέμα των εθνοτικών διαφορών. Το Υπουργείο έχει δημιουργήσει τα «Διαπολιτισμικά Σχολεία» και έχει παραχθεί ύλη για τη διδασκαλία σε αυτά τα σχολεία. Αυτή η «ύλη» αφορά στην διδακτέα ύλη. Εντοπίστηκαν όμως και πρόγραμμα που αφορούν την διαπολιτισμικότητα και την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε αυτές τις διαφορές. Στο Παράρτημα II υπάρχει η καταγραφή αυτών των προγραμμάτων, ενδεικτικά κάποια από αυτά είναι: «*Πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός- Σχέδια εργασίας για το νηπιαγωγείο και το Δημοτικό σχολείο*», «*Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*» και *Οδηγός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη*.

Φυλή- λίγα είναι τα προγράμματα που εστιάζουν στο διαφορά της φυλής, κάποια από αυτά είναι: *Στη Ζυμαροχώρα* (εκπαιδευτική τηλεόραση και DVD) *Sisoudo: ένα παραμύθι για την διαφορετικότητα και οι δράσεις στην Παιδική Πολιτιστική Λέσχη «ΕΚΦΡΑΣΗ»* που προσφέρονται δωρεάν και έχουν ως στόχο τη γνωριμία των παιδιών με στοιχεία πολιτισμού άλλων χωρών και την αύξηση της ευαισθητοποίησής τους σε θέματα φυλετικής διαφορετικότητας.

Θρησκεία- Στο θέμα της διαφοράς στη θρησκεία κάποια από τα προγράμματα που εντοπίστηκαν είναι: «*Θρησκευτική Ετερότητα και Διαπολιτισμική εκπαίδευση: ένα βοήθημα για τα σχολεία*», «*Ο Θεός, ο δικός μου, ο δικός σου: Πολιτισμός, εκπαίδευση και ετερότητα – έρευνα για τη διαπολιτισμική επικοινωνία*», και «*Η διδασκαλία της θρησκείας στο ουδετερόθρησκο σχολείο*».

Αναπηρία- Τα περισσότερα προγράμματα που εντοπίστηκαν με θέμα την αναπηρία είναι προγράμματα αγωγής υγείας στα σχολεία. Ένα διαφορετικό πρόγραμμα αφορά

τις δράσεις εκπαιδευτικών και γονέων με θέμα την ένταξη των παιδιών με αναπηρία στα σχολεία- *Περάστε για έναν καφέ: σχέσεις οικογένειας και σχολείου στην κόψη της διαφορετικότητας.*

Αντι-Ρομά/Τσιγγανοφοβία αν και έχουν ολοκληρωθεί τρία προγράμματα με επίκεντρο τα παιδιά Ρομά και το σχολείο σε κανένα από αυτά δεν υπάρχει υλικό για το θέμα των διακρίσεων. Εντοπίστηκαν ελάχιστες δράσεις που εστιάζουν στο θέμα αυτό, μια από αυτές είναι: «Οι Τσιγγάνοι του Τυρνάβου» πρόγραμμα αγωγή υγείας στο ΕΠΑΛ Τύρναβου.

Ισλαμοφοβία-Σε αυτή τη διαφορά δεν εντοπίστηκε υλικό.

Αντισημιτισμός- Τα προγράμματα του Εβραϊκού Μουσείου είναι τα μόνα που εντοπίστηκαν στο θέμα αυτό.

Εθνικές μειονότητες- Έχει δημιουργηθεί το πολυδιάστατο πρόγραμμα από το Υπουργείο Παιδείας- *Κλειδιά και Αντικλειδιά* και το ηλεκτρονικό παιχνίδι «Ο Σεβντάς του Σεντουκιού: πού είναι οι ρόδες μου; Επιπλέον, το βιβλίο της Άλκηστis - «Μαύρη αγελάδα άσπρη αγελάδα» βασίστηκε σε παρεμβάσεις στα Πομακοχώρια.

Ισότητα των φύλων- Έχουν δημιουργηθεί αρκετά προγράμματα για την ισότητα των φύλων. Τα προγράμματα Καλλιπάτειρα και Καλλιρρόη (ΕΠΕΑΚ) είναι δύο από αυτά.

Ψυχική ασθένεια- Μόνο δυο παρεμβάσεις εστιάζει στην ψυχική ασθένεια (Πρόγραμμα Αντι-Στίγμα του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής και ένα πρόγραμμα αγωγής υγείας σε γυμνάσιο).

Σεξουαλικός προσανατολισμός- Δεν εντοπίστηκαν προγράμματα που αφορούν στην σεξουαλική ταυτότητα ή/και προσανατολισμό.

Πολλαπλές διαφορές

Ορισμένα προγράμματα αναφέρονται σε πολλαπλά θέματα διαφορετικότητας τα βιβλία: «*Ούτε καλύτερος χειρότερος, απλά διαφορετικός*», «*Καταπολεμώντας τις προκαταλήψεις: παιδαγωγικά εργαλεία*», «Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση», και το πρόγραμμα INDIE (Ένταξη και Διαφορετικότητα στην Εκπαίδευση)

Γράφημα 6

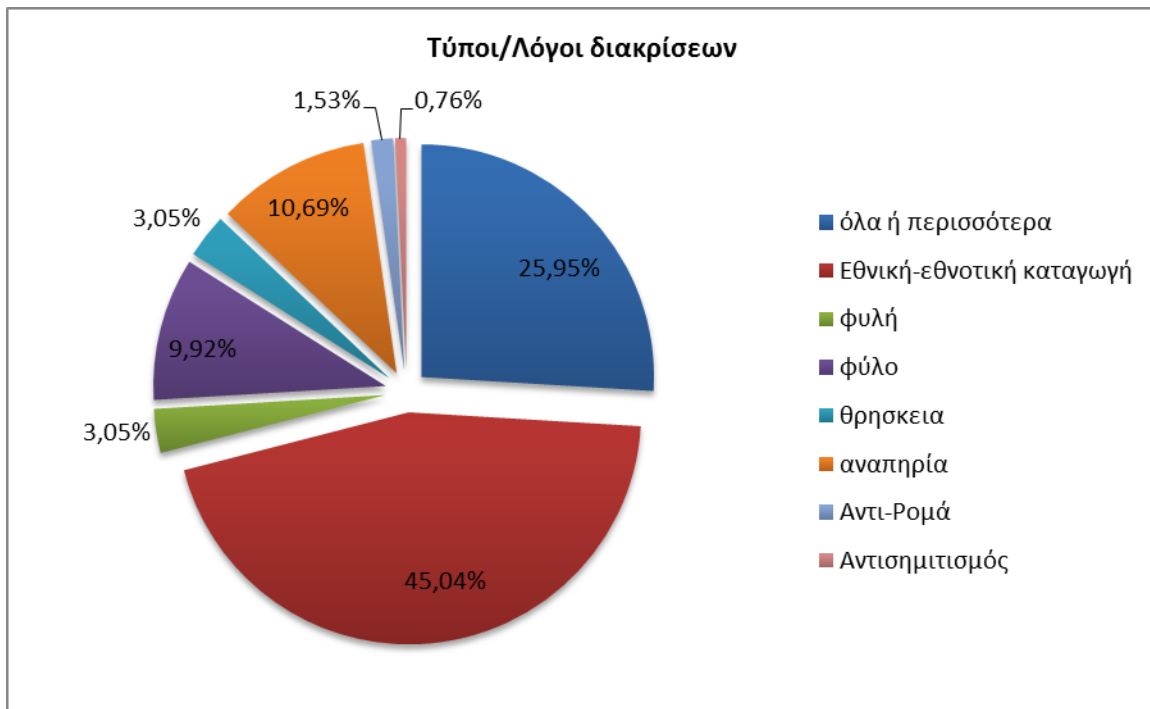
N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδίκτυακής Καταγραφής της έρευνας

• Τύποι / Λόγοι Διακρίσεων

→ Η στατιστική κατηγοριοποίηση ανά τύπο και λόγο διάκρισης, ακολουθώντας την ταξινόμηση της τρέχουσας ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας κατά των διακρίσεων (ν.3304/2005), δείχνει ότι η πλειοψηφία των δράσεων-παρεμβάσεων αφορά στην εθνική/εθνοτική καταγωγή (45,04%), υποδηλώνοντας άλλη μια φορά το ειδικό ενδιαφέρον για τη συνύπαρξη στο σχολείο με τον αυξανόμενο μαθητικό πληθυσμό που προέρχεται από μεταναστευτικές οικογένειες.

→ Μεγάλο μέρος αφορά τις διακρίσεις γενικά (25,95%) ενώ πέρα από το φύλο (9,92%) και την αναπηρία (10,69%), ελάχιστες έως ανύπαρκτες είναι οι δράσεις που εστιάζουν σε ειδικότερες θεματικές όπως κατά των διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, ο αντισημιτισμός, η φυλή, η θρησκεία και η Ισλαμοφοβία.

Γράφημα 7

N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

Κοινωνικές ομάδες/μειονότητες στις οποίες εστιάζουν οι δράσεις-παρεμβάσεις

- Ανάμεσα σε όσες δράσεις-παρεμβάσεις εστιάζουν σε μία ή περισσότερες ομάδες κεντρικό είναι το ενδιαφέρον και ο εστιασμός στους μετανάστες και πρόσφυγες (29) αλλά και στα άτομα με αναπηρίες (10)
- Καμία δράση δεν εστιάζει στα ομοερωτικά άτομα και ελάχιστες στους Εβραίους, Μουσουλμάνους και Ρομά ή σε άλλες μειονότητες.

Γράφημα 8

N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

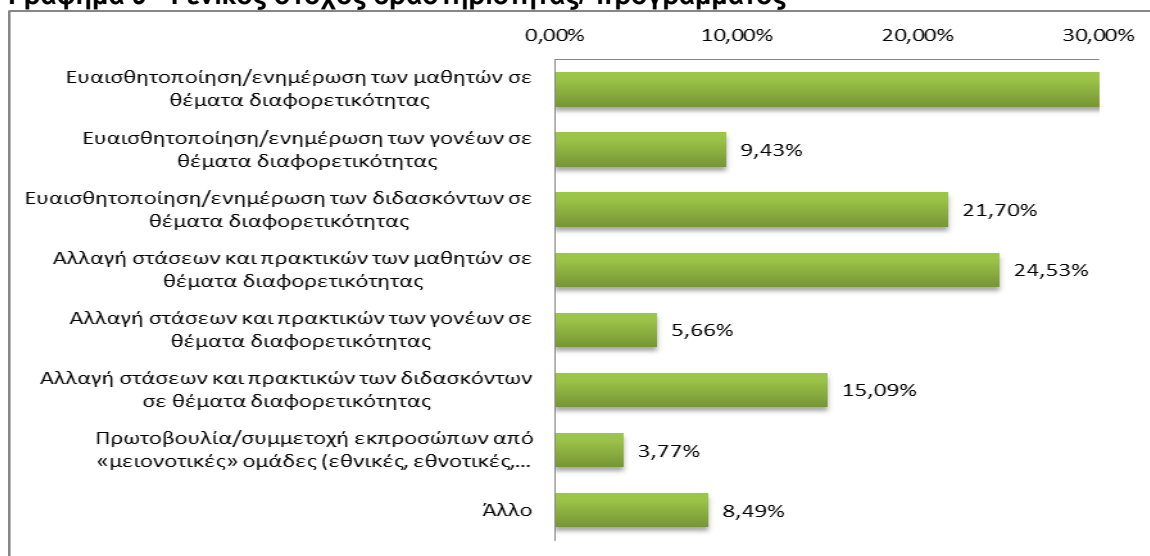
• Παιδαγωγικές μέθοδοι που εφαρμόζονται στις εκπαιδευτικές δράσεις για τη διαφορετικότητα

Οι παιδαγωγικές και διδακτικές προσεγγίσεις των δράσεων για τη διαφορετικότητα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία.

Ένα μεγάλο μέρος του υλικού που έχει συλλεχθεί ως τώρα προσεγγίζει το θέμα της διαφορής από μια 'διαπολιτισμική' προσέγγιση. Στόχοι αυτής της προοπτικής είναι

1. η αξιοποίηση των γλωσσικών και πολιτισμικών διαφορών που υφίστανται μέσα στη σχολική τάξη προς όφελος όλων των μαθητών,
2. η επιτυχής ένταξη των δίγλωσσων παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην καθημερινή σχολική πρακτική και
3. η ανάπτυξη διαπολιτισμικής συνείδησης και ικανότητας για διαπολιτισμική επικοινωνία (αφορά όλους τους μαθητές).

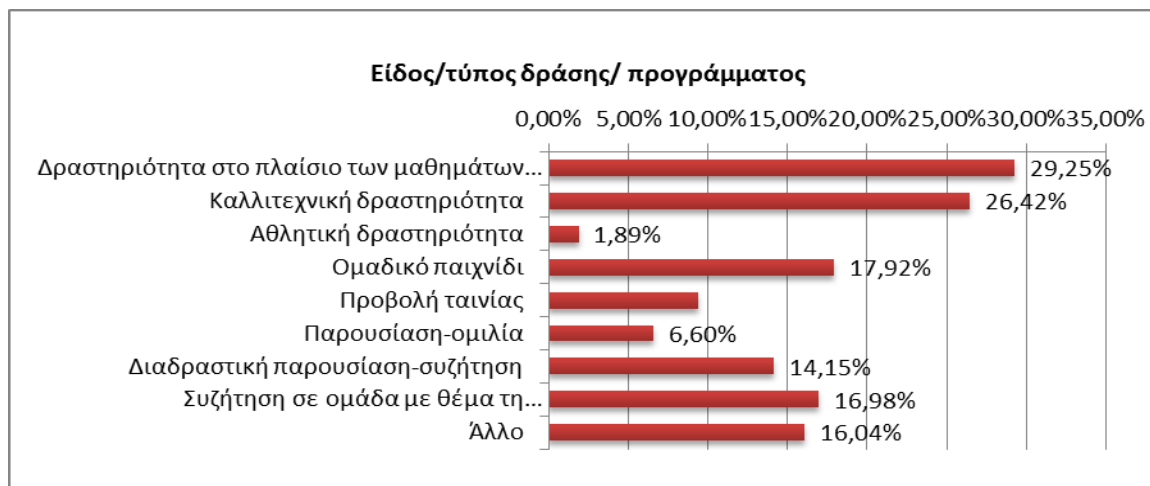
Γράφημα 9 - Γενικός στόχος δραστηριότητας/ προγράμματος

N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας (κάθε παρέμβαση μπορεί να είχε περισσότερους στόχους)

Για την επίτευξη αυτών των στόχων κρίνεται αναγκαία η «διαπολιτισμική διεύρυνση» των Προγραμμάτων Σπουδών. Με αυτόν τον τρόπο εμπλουτίζεται η ύλη των Προγραμμάτων Σπουδών έτσι ώστε να εμπεριέχει στοιχεία της ιστορίας, των παραδόσεων, της μουσικής, και του πολιτισμού (ίσως και της γλώσσας) των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών της τάξης ή/ και σχολείου. Χρησιμοποιούνται **κλασικές μέθοδοι και τεχνικές διδασκαλίας** όπως η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, η αφήγηση, οι ομαδικές εργασίες σε θέματα γεωγραφίας, ιστορίας, τέχνης κλπ. και η έρευνα του διαδικτύου για πληροφόρηση σε διάφορα θέματα. Η ύλη των προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας για τα Μουσουλμανόπαιδα και τα παιδιά Ρομά, για τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές και τα διαπολιτισμικά σχολεία είναι τα κύρια παραδείγματα αυτών των μεθόδων και τεχνικών.

Γράφημα 10

N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας (κάθε παρέμβαση μπορεί να είχε περισσότερους τύπους δράσης)

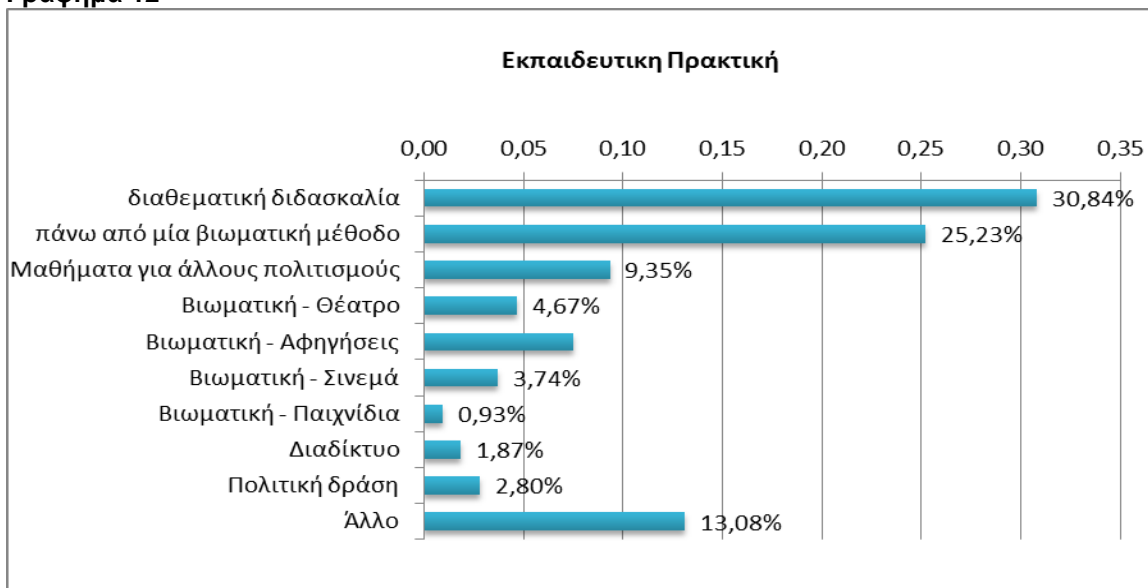
Μια δεύτερη προσέγγιση στον ευρύτερο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι αυτή της ευαισθητοποίησης στις διαφορές. Σε αυτή την προσέγγιση εμπλουτίζονται οι κλασικές μέθοδοι με βιωματικές που αφορούν στη χρήση των τεχνών (μουσική, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι, εκπαιδευτικό δράμα, προβολή ταινιών, DVD και διαδικτυακά παιχνίδια) προς την επαφή με διαφορετικές πολιτισμικές εκδηλώσεις, ήθη και έθιμα. Αυτό 'η επαφή' γίνεται αφορμή για την αποδοχή του 'διαφορετικού' και των διαφορετικών άλλων. Ένα παράδειγμα προγράμματος μουσικής είναι ο «Οδηγός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» του κ. Σακελλαρίδη. Οι εφαρμογές των θεατρικών μεθόδων είναι αρκετές έχουν καταγραφεί δύο εγχειρίδια για αυτές τις μεθόδους, «Μαύρη αγελάδα άσπρη αγελάδα: δραματική τέχνη στην εκπαίδευση», Αλκηστis (2008) και «Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Σέξτου (2007). Η χρήση του διαδικτύου και άλλων τεχνολογιών πληροφορίας αναφέρονται στα βιβλία: Ευαγγέλου, Ο. & Κάντζου, Ν. (2008) «Διαδίκτυο και διαπολιτισμική εκπαίδευση» και «Πολυπολιτισμική εκπαίδευση και αξιοποίηση της μέσω των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών» των Μπερέρη, Π., Σιασιάκος, Κ., & Λαζακίδου, Γ. (2007).

Λίγες μόνο δράσεις εφαρμόζουν βιωματικές προσεγγίσεις που στηρίζονται στην αλλαγή στάσεων, τη συνειδητοποίηση και τη συνειδητή και πολιτικοποιημένη δράση. Αυτές οι δράσεις έχουν στόχο την μύηση των μαθητών στην καταπολέμηση των διακρίσεων μέσα από την επαφή με το διαφορετικό, την επικοινωνία και διάλογο και την προσωπική πρωτοβουλία για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Κάποια από αυτά τα προγράμματα είναι: «Ούτε καλύτερος ούτε χειρότερος απλά διαφορετικός», «ANTI-ΣΤΙΓΜΑ» - Πρόγραμμα κατά του Στίγματος των Ψυχικών Διαταραχών και το πρόγραμμα DAPHNE (καταπολέμηση της βίας έναντι στις γυναίκες) του Ευρωπαϊκού Δικτύου Έναντι της Βίας.

Ελάχιστες είναι οι πρωτοβουλίες που αφορούν αντι-ρατσιστικές δράσεις που εστιάζουν στο μετασχηματισμό των ευρύτερων πλαισίων που ενισχύουν ή διατηρούν την ανισότητα. Κάποιες από αυτές τις αντι-ρατσιστικές δράσεις είναι: «Καταπολεμώντας τις προκαταλήψεις: παιδαγωγικά εργαλεία, η προσέγγιση του 132^ο Δημοτικό Σχολείο Γράβας και ο «Οδηγός αντιρατσιστικής εκπαίδευσης» του Γ. Τσιάκαλου. Από αυτές τις

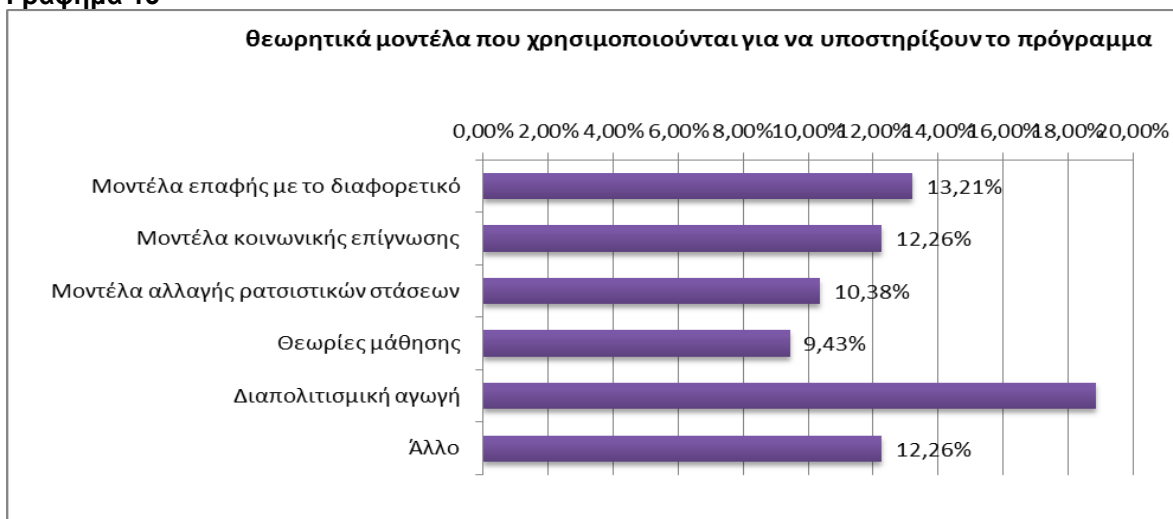
πρωτοβουλίες μόνο για τις δράσεις του 132^ο Δημοτικό Σχολείου Γράβας υπάρχουν ενδείξεις ότι έχουν εφαρμοστεί.

Γράφημα 12

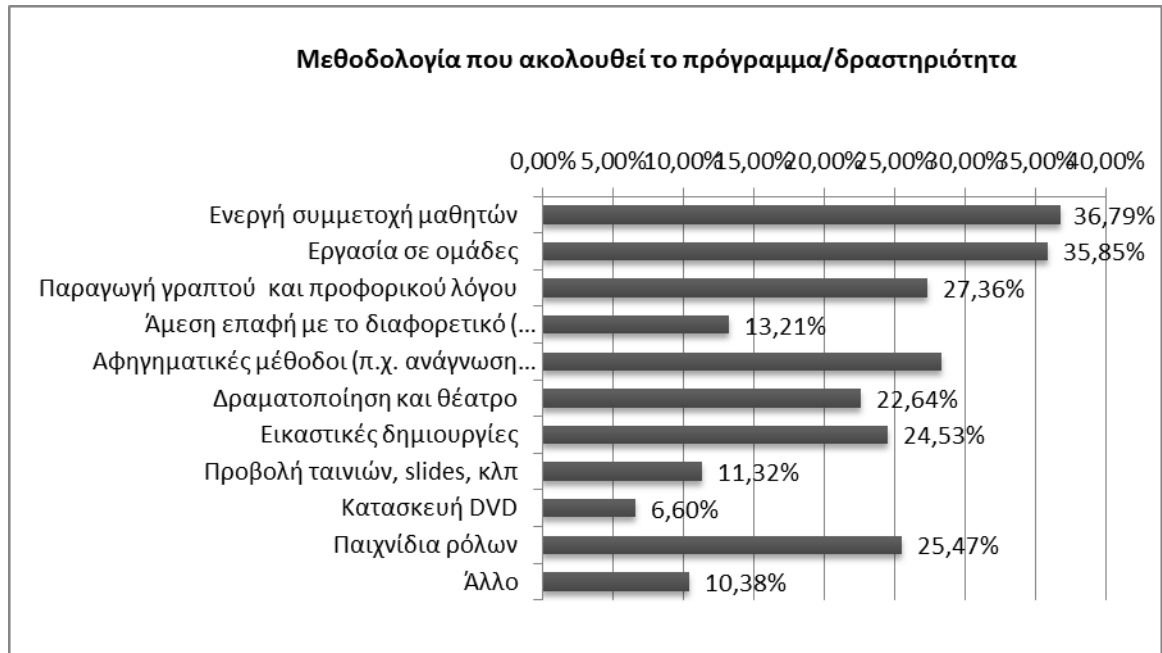
N=128 Δράσεις-παρεμβάσεις της Γενικής Καταγραφής της έρευνας

Γράφημα 13

N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας

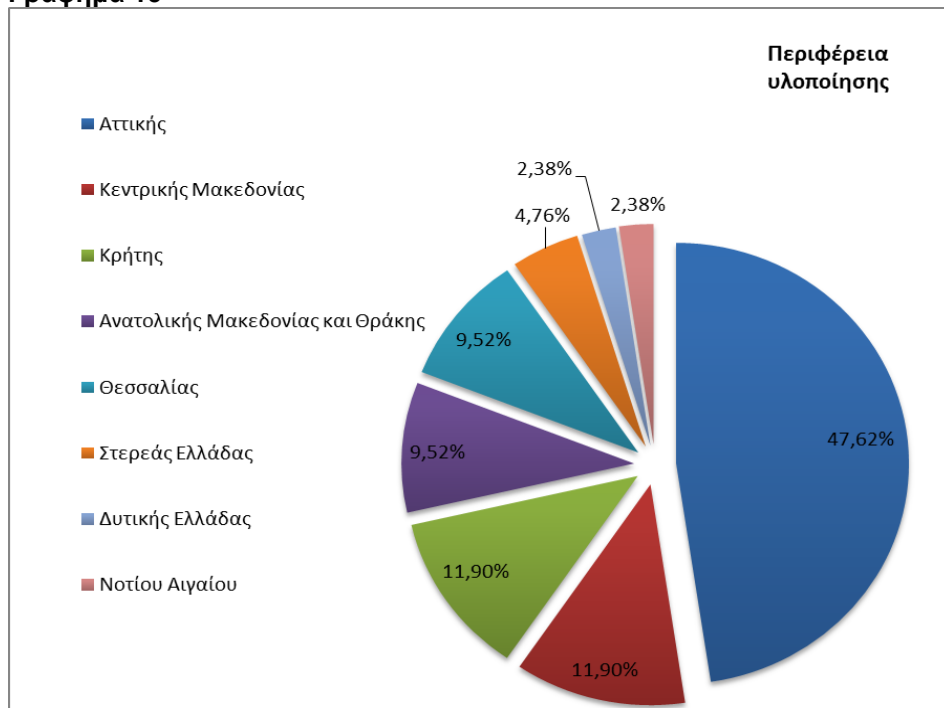
Γράφημα 14

N=58 Δράσεις-παρεμβάσεις της Διαδίκτυακής Καταγραφής της έρευνας

• **Περιοχές/Περιφέρειες υλοποίησης δράσεων / παρεμβάσεων**

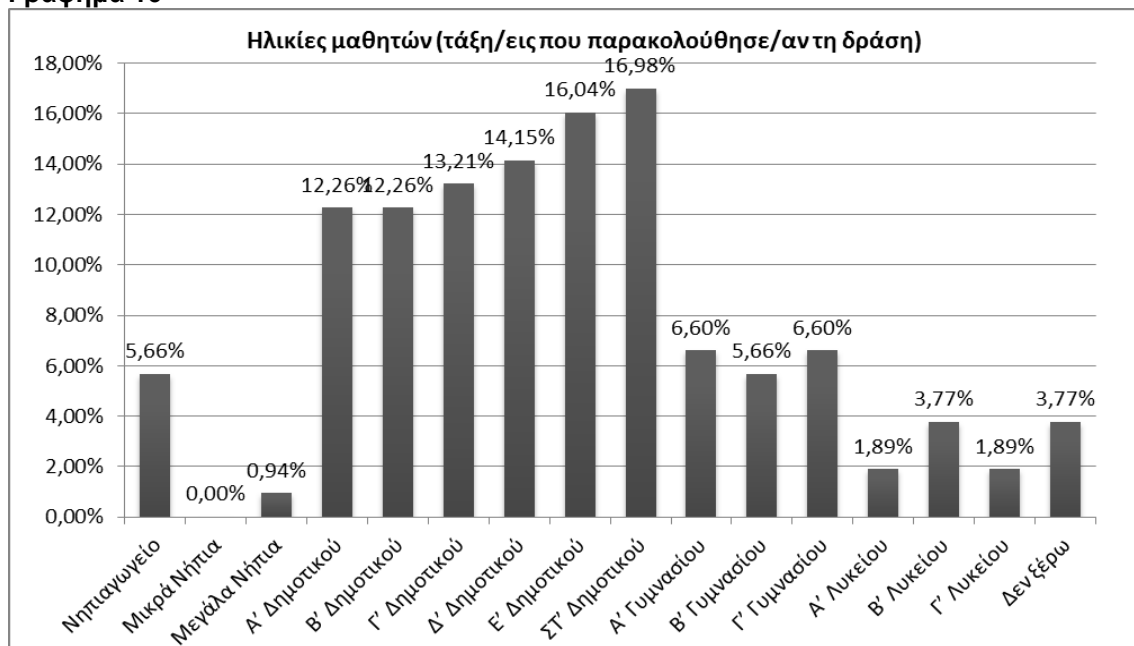
Γράφημα 15

N=58 Δράσεις-παραμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας

• **Ηλικίες μαθητών (τάξεις) που παρακολούθησαν/συμμετείχαν σε ανάλογες δράσεις**

Γράφημα 16

N=58 Δράσεις-παραμβάσεις της Διαδικτυακής Καταγραφής της έρευνας (κάθε παρέμβαση μπορεί να είχε περισσότερους τύπους δράσης)

III. Ενδεικτική παρουσίαση ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προτάσεων για τη διαφορετικότητα

Οι δράσεις που έχουν καταγραφεί μέχρι στιγμής έχουν προσωρινά ταξινομηθεί σε τέσσερες κατηγορίες (προγράμματα διαπολιτισμικά, αντι-ρατσιστικά, κατά των διακρίσεων και δικαιώματα του παιδιού). Ακολουθεί μια ενδεικτική περιγραφή εκείνων των δράσεων που αποτελούν ολοκληρωμένες προτάσεις εφαρμογής στη σχολική τάξη και χρησιμοποιούν ποικιλία εκπαιδευτικών τεχνικών.

Διαπολιτισμικά

1. Γεωργιάδης, Φ. & Ζήσιμος, Α. (2009). Ευρωπαϊκός λαϊκός δια-πολιτισμός και νέες τεχνολογίες στο δημοτικό σχολείο: σχήμα οξύμωρο;

Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Σχέδιο Εργασίας (Ε.Ε.Σ.Ε.) στα πλαίσια του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ (SOCRATES - Comenius δράση 1) κατά την υλοποίηση του οποίου δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση σε δύο άξονες: τη λαϊκή παράδοση όπως αυτή προσεγγίστηκε μέσα από του μύθους και τα λαϊκά παραμύθια των χωρών που ενεπλάκησαν στο σχέδιο αυτό (Ελλάδα, Ολλανδία, Ιταλία, Ισπανία Ισλανδία), αλλά και το σεβασμό στην ετερότητα όπως αυτός προέκυψε μέσα από την ενδελεχή ενασχόληση με μυθολογικά και παραδοσιακά στοιχεία άλλων χωρών, ανθρώπων και λαών. Το πνεύμα του εκπαιδευτικού αυτού σχεδίου ενισχύθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του με τη χρήση νέων τεχνολογικών μέσων στην εκπαίδευση όπως κατάλληλων εκπαιδευτικών διαδικτυακών τόπων, οπτικών δίσκων, ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεδιασκέψεων.

2. Αγγελίδης, Π., Μιχαηλίδου, Α., & Στυλιανού, Τ. (2009). Έξω οι Μαύρες Κότες: Δραστηριότητες για τη Διδασκαλία της Διαφορετικότητας – Εγχειρίδιο Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής για Εκπαιδευτικούς. Κύπρος: Intercollege.

Στόχος του βιβλίου αυτού είναι η παροχή των δραστηριοτήτων για τη βελτίωση της πρακτικής των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται μια σειρά ιστοριών που μπορούν να διδαχθούν στις μεγάλες τάξεις του δημοτικού σχολείου, καθώς και στο γυμνάσιο και λύκειο, με σκοπό την καλλιέργεια θετικών στάσεων απέναντι στη διαφορετικότητα. Αυτές οι ιστορίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς για συζήτηση και αναστοχασμό σε θέματα διαφορετικότητας σε προγράμματα ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται μια τεχνική για την ανάπτυξη πρακτικών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: την ανάλυση σκιαγραφήσεων. Η τεχνική αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε προγράμματα εξέλιξης των εκπαιδευτικών, όπου οι εκπαιδευτικοί ενδιαφέρονται να αναπτύξουν πρακτικές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στην αρχή αυτού του μέρους αναπτύσσεται η θεωρία αυτής της μεθόδου και στη συνέχεια δίνονται συγκεκριμένα παραδείγματα σκιαγραφήσεων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αυτό το σκοπό.

Το τρίτο μέρος είναι πιο πρακτικό και παρουσιάζει συγκεκριμένες δραστηριότητες και παιχνίδια τα οποία μπορούν άμεσα να χρησιμοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς στις τάξεις τους.

3. Καλκαντάρα, Κ., & Βαβουράκη, Α. «Ό,τι αγαπώ»: Μια Διαθεματική Διαπολιτισμική Εργασία με αξιοποίηση της Τεχνολογίας στο Νηπιαγωγείο.

Αναφέρεται σε μια διαθεματική διαπολιτισμική εργασία που υλοποιήθηκε στα Εκπαιδευτήρια Ζηρίδη σε συνεργασία με το Highland Park Learning Center Magnet School στη Virginia της Αμερικής αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες και συγκεκριμένα το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Το πρόγραμμα ήταν ενταγμένο στο αναλυτικό πρόγραμμα και ενθάρρυνε τη βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία, την ενεργητική συνεργατική μάθηση την κοινωνικοσυναισθηματική εκπαίδευση, καθώς και την εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Κατ' αρχήν παρουσιάζονται ο σχεδιασμός και η δομή του προγράμματος, ενώ ακολουθούν οι εντυπώσεις των παιδιών.

4. ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Προγράμματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Hcc.edu.gr

Το Κέντρο οργανώνει προγράμματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, τα οποία απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, σε εκπαιδευτές ενηλίκων, σε μαθητές, σε ενηλίκους σπουδαστές και σε γονείς, καθώς και σε μέλη Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Έχουν ως στόχο την ένταξη της Διαπολιτισμικής διάστασης σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος και την ευαισθητοποίηση αλλά και τον θεωρητικό εξοπλισμό κάθε εκπαιδευτικού και μαθητή/ σπουδαστή για ζητήματα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Χρησιμοποιούνται κυρίως βιωματικές μέθοδοι στα Διαπολιτισμικά εργαστήρια, τα οποία εντάσσονται στα σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς από το 2000, αλλά οργανώνονται και ειδικά σεμινάρια

Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης για εκπαιδευτές ενηλίκων.

5. Παιδική Πολιτιστική Λέσχη - Έδρα

www.edra-coop.gr

Διαπολιτισμικές Συναντήσεις που λαμβάνουν χώρα στην

Παιδική Πολιτιστική Λέσχη «ΕΚΦΡΑΣΗ» προσφέρονται δωρεάν και έχουν ως στόχο τη γνωριμία των παιδιών με στοιχεία πολιτισμού άλλων χωρών και την αύξηση της ευαισθητοποίησής τους σε θέματα φυλετικής διαφορετικότητας.

Η δράση απευθύνεται σε παιδιά Ελλήνων ή παιδιά άλλων εθνοτήτων 5-12 ετών.

6. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αντιρατσιστική Κουλτούρα- ΚΥΠΡΟΣ

www.humanrights-edu-cy.org

Ανεξάρτητο δίκτυο (Δίκτυο τοπικό, Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο) που συνεργάζεται με σχολεία και εκπαιδευτικούς και ασχολείται με θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαπολιτισμικότητα και την παιδεία. Έχουν διοργανώσει πολλά σεμινάρια

και εργαστήρια με αυτές τις θεματικές και έχουν δημοσιεύσει υλικό με τίτλο- Διαμεσολάβηση συνομηλίκων για την επίλυση των συγκρούσεων στο σχολείο (εγχειρίδιο για εκπαιδευτικούς).

7. Διαπολιτισμικές Εκπαιδευτικές Δράσεις στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με ενίσχυση των διακρατικών συνεργασιών

Το Υπουργείο Παιδείας, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), ενισχύει τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση με ένα νέο έργο που αφορά την αξιοποίηση των διακρατικών συνεργασιών, ιδίως με τις χώρες καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών της Β΄βάθμιας εκπαίδευσης.

Στόχος είναι η καλλιέργεια σεβασμού στις διαφορετικές ταυτότητες, η ανταλλαγή εμπειριών μέσα από κοινές εκπαιδευτικές δράσεις, η προώθηση της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης και η έμπρακτη στήριξη των αλλοδαπών μαθητών, εφαρμόζοντας όχι τυπικά αλλά ουσιαστικά τη δημοκρατική αρχή της ισότητας των ευκαιριών για όλους.

Στο πλαίσιο του έργου προβλέπεται μεταξύ άλλων η ενίσχυση της στελέχωσης ειδικών τμημάτων/τάξεων υποστήριξης αλλοδαπών, στοχευμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, προγράμματα «αδελφοποίησης τάξεων» και άλλες δράσεις που θα θεμελιώνουν μία γέφυρα παιδείας μεταξύ των χωρών.

8. Ευαγγέλου, Ο., & Κάντζου, Ν. (2005). Πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός- Σχέδια εργασίας για το νηπιαγωγείο και το Δημοτικό σχολείο. Αθήνα: Εκδόσεις Δίπτυχο.

Υλικό που αποτελεί μια πρόταση για την ευαισθητοποίηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας σε θέματα πολυπολιτισμικότητας και ρατσισμού, καθώς και για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Στο πρώτο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνονται χρήσιμες πληροφορίες για τους εκπαιδευτικούς, που έχουν σχέση με τις διαδικασίες αναγνώρισης και αντιμετώπισης του θεσμικού και με θεσμικού ρατσισμού στο χώρο της εκπαίδευσης. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται σχέδια εργασίας, τα οποία στηρίζονται στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, τα ενδιαφέροντα των παιδιών ή τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και αναπτύσσονται θέματα όπως τη διαφορετικότητα και την κατανόηση των εθνικών διαφορών. Οι προτεινόμενες διαθεματικές δραστηριότητες καλλιεργούν τη βιωματική και διερευνητική μάθηση, ενισχύουν την εποικοδομητική προσέγγιση και τη δημιουργική συνεργασία παιδιών με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο.

9. Ευαγγέλου, Ο. & Κάντζου, Ν. (2008). Διαδίκτυο και διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αθήνα: Εκδόσεις Ταξιδευτής.

Μέσα από την παρουσίαση μεγάλου αριθμού ιστοσελίδων και διαδικτυακών διαθεματικών δραστηριοτήτων εκπαιδευτικοί, γονείς, μαθητές και φορείς μπορούν να αντλήσουν χρήσιμες ιδέες και εναλλακτικούς τρόπους προώθησης της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, συνεργασίας και αλληλεπίδρασης. Το υλικό που παρουσιάζεται δίνει έμφαση στις εθνοπολιτισμικές διαφορές. Συγκεκριμένα το βιβλίο παρέχει στα παιδιά:

- Ευκαιρίες συμμετοχής στην διαδικασία της συνεργατικής μάθησης, της μητρικής ή μια δεύτερης ξένης γλώσσας, να γνωρίσουν συμμαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, να αναπτύξουν δεξιότητες χρήσιμες στην επίλυση προβλημάτων και συγκρουσιακών καταστάσεων.
- Βοηθά στην καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι σε άτομα με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο.

10. Σέξτου, Π. (2007). Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Το βιβλίο προσφέρει ολοκληρωμένες πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην εκπαίδευση (θεατρικά σκετς, δραματοποιήσεις, εκπαιδευτικό δράμα, θεατρικά παιχνίδια, θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα και συμμετοχικές παραστάσεις), που έχουν ήδη υλοποιηθεί από τη συγγραφέα με παιδιά και εφήβους σε νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια, μουσεία, θεατρικές ομάδες και φοιτητές θεατρικών και παιδαγωγικών τμημάτων.

Όλες οι εφαρμογές συνοδεύονται από πλήρη σχέδια που είναι δοκιμασμένα και εφικτά, προτάσεις και φύλλα εργασίας. Καταγράφονται σενάρια, τεχνικές, παραδείγματα από θεατρικούς διαλόγους παιδιών, θέματα ομαδικών αυτοσχεδιασμών, παιχνίδια κριτικής σκέψης και ασκήσεις γλώσσας και γραφής. Οι εφαρμογές έχουν ενταχθεί σε εκπαιδευτικά προγράμματα της UNESCO, του Υπουργείου Πολιτισμού, του Υπουργείου Παιδείας & Θρησκευμάτων, όπως στο ΙΠΟΔΕ (Γραφείο Διαπολιτισμικής Αγωγής). Εντάσσονται στη διδασκαλία των μαθημάτων Γλώσσας, Αισθητικής Αγωγής, Ιστορίας, Γεωγραφίας και Ευέλικτης Ζώνης. Περιέχει πλούσιο ένθετο υλικό και κάρτες για θεατρικές ασκήσεις και συζητήσεις στην τάξη.

Ενότητες που αφορούν την ετερότητα και τη διαπολιτισμικότητα:

- «Μυρωδιά από κακάο» - θεατρικό παιχνίδι διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- «Πηλός, κοχύλια κι όνειρα...» - Μια δράση διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με στοιχεία μουσειοπαιδαγωγικής, που συνδέει το παρελθόν με το παρόν σε μια προσπάθεια προγύμνασης να συνδέσουμε το 'δικό μας' παρόν με το παρόν 'άλλων λαών'.
- «Ερμολόγος» -- Τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από το εκπαιδευτικό δράμα-Κοινωνική αγωγή (διακρίσεις, κοινωνική ενσωμάτωση, μετανάστευση, ανθρώπινα δικαιώματα)
- Λογοτεχνία και διαφορετικότητα---- «Αν όλα τα παιδιά της γης», «Ο γίγαντας-ένας διαφορετικός ανάμεσα μας», «Το κάτι άλλο και το κάτι τι», Οι πρόσφυγες

11. Βαρνάβα-Σκούρα, Τ. (2008). Παιδαγωγικές δράσεις και διδακτικές προσεγγίσεις σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον: το παράδειγμα του 132^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αθηνών. Αθήνα: Εκδόσεις Ταξιδευτής.

Το βιβλίο παρουσιάζει τις διαπολιτισμικές προσεγγίσεις που σχεδίασαν και εφάρμοσαν οι εκπαιδευτικοί του 132^{ου} Δημοτικού Σχολείου της Γκράβας, όπως λειτούργησε από το 1999 μέχρι και το 2007. Οι δράσεις εστιάζουν στην ένταξη και την ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών και των μαθητριών στη ζωή του σχολείου.

Τα δύο πρώτα κείμενα που παρουσιάζονται στο βιβλίο—«132^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών: προσπάθειες για την εκπαίδευση και την ένταξη όλων των παιδιών στο σχολείο» και «Παιδαγωγική ελευθερία και συλλογικότητα: ένα εκπαιδευτικό παράδειγμα» - παρουσιάζουν το κοινωνικό πλαίσιο λειτουργίας του Σχολείου και τα προγράμματα που συστηματικά αναπτύσσονταν σε αυτό.

Τα δύο επόμενα κείμενα— «Εγγραμματισμός μέσα από ένα πρόγραμμα γλώσσας» και Ποίηση και μουσική: μια διδακτική προσέγγιση» - παρουσιάζονται δύο προγράμματα τα οποία συνδέονται με το γενικό θέμα του εγγραμματισμού και με τις πολλαπλές πολιτισμικές του διαστάσεις.

Τα κείμενα «Ένα πρόγραμμα για την προσωπική και την κοινωνική εκπαίδευση των μαθητών: ένα πρόγραμμα αγωγής υγείας», «Ένα πρόγραμμα για τον πολιτισμό, το περιβάλλον και τα παιχνίδια μας», «Παιχνίδια από τις πατρίδες μας» και «Παιχνίδια από τις πατρίδες μας μαζί με τους γονείς μας» αναφέρονται σε τέσσερα προγράμματα. Το πρώτο χαρακτηρίζεται από ευρύτητα δράσεων, οι οποίες αποσκοπούσαν στο να γίνει στο Σχολείο συνεκτικός κρίκος ανάμεσα σε μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς, γειτονία και τοπική κοινωνία. Τα τρία επόμενα προγράμματα κατέληξαν σε ολοκληρωμένες συλλογικά δημιουργίες των παιδιών, οι οποίες αναφέρονται στον πολιτισμό της ιδιαίτερης πατρίδας τους και έχουν κεντρικό στοιχείο τους, το παιχνίδι.

Τα δύο τελευταία κείμενα αφορούν προγράμματα που διαμορφώθηκαν για τις εθνικές γιορτές της 28^{ης} και της 25^{ης} Μαρτίου.

12. Βαφέα, Α. (2000). Το πολύχρωμο σχολείο: μια εμπειρία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα από την τέχνη. Αθήνα: Νήσος.

Βιβλίο που απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Περιγράφει την εμπειρία μιας απόπειρας εφαρμογής των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με παιδαγωγικές μεθόδους της βιωματικής-επικοινωνιακής διδασκαλίας μέσα από καλλιτεχνικές δραστηριότητες και παιχνίδια.

Το βιβλίο περιγράφει τις διαδικασίες που ακολούθησαν οι εκπαιδευτική με μια ομάδα παιδιών και εστιάζει στην δυναμική της τάξης.

13. Αλκηστις. (2008). Μαύρη αγελάδα άσπρη αγελάδα: Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Το βιβλίο επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικότητας μέσω της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση. Εξετάζει τις μορφές του θεάτρου που χρησιμοποιούνται στη δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και κυρίως τον τρόπο με τον

οποίο αυτές οι μορφές μπορούν να προωθήσουν τη διαπολιτισμικότητα μέσα στη σχολική κοινότητα. Με αφορμή τις ιδέες του θεατρικού δημιουργού Augusto Boal για το διαδραστικό θέατρο, αλλά και τις προοδευτικές θέσεις του παιδαγωγού Paulo Freire και άλλων σημαντικών δημιουργών, περιγράφει προγράμματα, απόπειρες αλλά και εμπειρίες από την εφαρμογή της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση σε πολλά μέρη του κόσμου. Οι αναφορές στις τεχνικές και στα 'κλειδιά' της μεθόδου, οι οδηγίες, οι κατευθύνσεις και οι προτάσεις για την οργάνωση ανάλογων δραστηριοτήτων με τη συμμετοχή όλων των φορέων ενισχύουν και ολοκληρώνουν το θέμα. Τέλος, παρουσιάζονται έρευνες και εφαρμοσμένα προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα σε διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες.

14. Σακελλαρίδης, Γ. (2011). Οδηγός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη. Αθήνα: Πεδίο.

Μετά από μια σύντομη εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη μουσική διαπολιτισμική εκπαίδευση το βιβλίο προτείνει συγκεκριμένες δράσεις μουσικής εκπαίδευσης. Εμπριέχει 10 μαθήματα που βοηθούν τους μαθητές να εξοικειωθούν με μουσικές παραδόσεις από περιοχές της Ελλάδας μέχρι την Ινδία. Το δεύτερο μέρος ασκήσεων εστιάζουν στο παιδικό τραγούδι ως μέσο διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης. Το τελευταίο μέρος του βιβλίου εστιάζει στο παραμύθι ως μέσο διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης.

15. Μπερελής, Π., Σιασιάκος, Κ., & Λαζακίδου, Γ. (2007). Πολυπολιτισμική εκπαίδευση και αξιοποίηση της μέσω των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Θεωρώντας τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ως προϋπόθεση του σύγχρονου σχολείου, το βιβλίο αυτό αναφέρεται στα μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας, το γλωσσικό ζήτημα σε μια πολυγλωσσική κοινωνία, και στο ρατσισμό και στο σχολείο. Περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται τα πολυπολιτισμικά προγράμματα σπουδών, τη λογοτεχνία ως εργαλείο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τις πολιτικές, μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές στην Ευρώπη και σε διεθνές επίπεδο. Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου γίνεται αναφορά στη χρήση της τεχνολογίας στην διαπολιτισμική εκπαίδευση.

16. Εταιρία για την ανάπτυξη και τη δημιουργική απασχόληση των παιδιών (ΕΑΔΑΠ). (2004). Μαζί. Παιδαγωγοί και γονείς στο διαπολιτισμικό σχολείο. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.

Βιβλίο που περιγράφει την προσπάθεια συνεργασίας ενός διαπολιτισμικού νηπιαγωγείου με γονείς και παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια. Απλές παρεμβάσεις που προωθούν την συμμετοχή των γονέων και κάπως εμπλέκουν και το θέμα πολιτισμικές διαφορές. Οι παρεμβάσεις που περιγράφονται είναι στοιχεία από το πρόγραμμα «Αίσωπος» που επιδιώκει την καταπολέμηση των διακρίσεων,

την αναγνώριση και το σεβασμό της διαφορετικότητας, την αναγνώριση και την αξιοποίηση των ομοιοτήτων και την δημιουργία ενός διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

17. Ρήγα, Β. (2010) Εγχειρίδιο Διαπολιτισμικού Διαλόγου. Αθήνα: ΕΑΔΑΠ.

Το βιβλίο παρουσιάζει την έννοια του διαπολιτισμικού διαλόγου και εξετάζει τις διαφορετικές προοπτικές του μέσα από δραστηριότητες για την εκπαίδευση των ενηλίκων. Σκοπός του είναι να επιτρέψει στα άτομα και τις ομάδες να συμμετάσχουν σε έναν ανοικτό διάλογο για τη διαβίωση και την εργασία σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπως είναι πλέον και η ελληνική. Αφορμή για τη συγγραφή ενός τέτοιου βιβλίου αποτέλεσε η πολύχρονη συμμετοχή της ΕΑΔΑΠ σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων. Εκπαιδευτές ενηλίκων από επτά ευρωπαϊκές οργανώσεις συνεργάστηκαν με στόχο τη δημιουργία ενός χώρου συνάντησης των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, οι οποίοι ενεργοποιούνταν σε τομείς της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης ενηλίκων, εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι 22 δραστηριότητες του εγχειριδίου μπορούν να εφαρμοστούν σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο (π.χ. σχολική τάξη, εκπαιδευτικά σεμινάρια), στον εργασιακό χώρο, στην κοινότητα και στην καθημερινή ζωή. Αναδεικνύουν τρόπους με τους οποίους ο διαπολιτισμικός διάλογος -θέμα που αντιμετωπίζεται μερικές φορές αόριστα- μπορεί να μεταφραστεί σε συγκεκριμένες ενέργειες και να εμπνεύσει άλλες. Παρουσιάζονται ποικίλες μέθοδοι και τεχνικές εκπαίδευσης προκειμένου να γίνει αντιληπτό το μήνυμα του διαπολιτισμικού διαλόγου σε όλους τους συμμετέχοντες, ανεξαρτήτως μορφωτικής και κοινωνικής προέλευσης. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην έκφραση της δημιουργικότητας μέσα από τη δραματοποίηση, τη χρήση αντικειμένων και εμποτιστικού υλικού, τη μουσική, το χορό και το γραπτό κείμενο.

18. ΕΑΔΑΠ (επιμ.) (2007) Σεβασμός στη διαφορά. Αθήνα: ΕΑΔΑΠ.

Στο βιβλίο αυτό αποτυπώνονται οι εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στην ημερίδα με τίτλο «Σεβασμός στη διαφορά», που διοργανώθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2004, από την ΕΑΔΑΠ και τη Διεύθυνση Δημοτικών Παιδικών Σταθμών του Δήμου Αθηναίων. Το βιβλίο περιλαμβάνει κείμενα εκπροσώπων από τον ακαδημαϊκό, το δημοσιογραφικό και τον καλλιτεχνικό χώρο, οι οποίοι πλαισίωσαν την ημερίδα. Κυρίως, όμως, το περιεχόμενο αφορά το πρόγραμμα ενδοσχολικής επιμόρφωσης στη διαπολιτισμική αγωγή Αίσωπος, το οποίο εφαρμόστηκε για ένα χρόνο στους 5ο και 6ο Δημοτικούς Παιδικούς Σταθμούς του Δήμου Αθηναίων. Παρουσιάζονται οι βασικές αρχές, η μεθοδολογία, οι κύριες ενότητες και τα αποτελέσματα του προγράμματος.

19. ΕΑΔΑΠ. Βλέποντας τον κόσμο με διαφορετικά μάτια -Δράση

Η δράση «Βλέποντας τον κόσμο με διαφορετικά μάτια» εντάσσεται στο πρόγραμμα Κοινωνική Συνοχή και Σεβασμός στη Διαφορετικότητα και είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας τριών μη κυβερνητικών οργανώσεων: του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, του Κέντρου Παιδαγωγικής και Καλλιτεχνικής Επιμόρφωσης «Σχεδία» και της ΕΑΔΑΠ.

20. Γκοβαρής, Χ. (2009). Κείμενα για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Αθήνα: Ατραπός.

Δεκατρία κείμενα που περιγράφουν τη πολυπολιτισμική διδασκαλία. Τα κείμενα προτείνουν πρακτικές αξιοποίησης του πλουραλισμού των πολιτισμικών και γλωσσικών κεφαλαίων που φέρνουν όλοι οι μαθητές στο σχολείο.

Στο κείμενο «Από την περιθωριοποίηση στην οικείωση του 'άλλου'. Ετερότητα και παιδική λογοτεχνία» αναφέρονται αρκετά λογοτεχνικά έργα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ευαισθητοποίηση των μαθητών.

Στο κείμενο «Διδάσκοντας Ελληνική λογοτεχνία σε προγράμματα εκπαίδευσης» γίνεται ανάλυση, δίνονται πολυπολιτισμικά λογοτεχνικά κείμενα, αναφέρεται βιβλιογραφία (ελληνική και ξενόγλωσση) και μελέτες για την χρήση αυτών των κειμένων στην εκπαίδευση.

Στο κείμενο «Η έκφραση της ετερότητας στην τάξη: ένα παράδειγμα» - δίνονται κείμενα από μαθητές που περιγράφουν την ταυτότητα τους και τη ζωή τους σε μια καινούργια χώρα.

21. Κλειδιά και αντικλειδιά <http://www.kleidiakaiantikleidia>

Από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας το Πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» είναι προϊόν νέας πολιτικής του ελληνικού κράτους απέναντι στη Μειονότητα της Θράκης που αρχίζει τη δεκαετία του 1990 και έχει ως βασικούς στόχους:

- την αρμονική ένταξη των παιδιών της Μειονότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα και την ευρύτερη κοινωνία και
- την αναβάθμιση της εκπαίδευσής τους, με έμφαση στην καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας που θα βοηθήσει τη μελλοντική τους ένταξη στην εργασία με καλύτερους όρους
- τη διασφάλιση της αποδοχής των παιδιών αυτών από το εκπαιδευτικό προσωπικό και όλους τους πολίτες της Θράκης.
- Την παροχή στους εκπαιδευτικούς αφενός ειδικών γνώσεων, αφετέρου κατάλληλου και καινοτόμου εκπαιδευτικού υλικού.
- την υποστήριξη των οικογενειών για να ενισχύσουν τη σχολική επίδοση των παιδιών τους.

Η αναβάθμιση της εκπαίδευσης των παιδιών της Μειονότητας και η αρμονική τους ένταξη στην κοινωνία ως ισότιμων πολιτών της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αφορά μόνο τη Μειονότητα, αλλά συμβάλλει γενικότερα στην πρόοδο τόσο της Θράκης όσο και ολόκληρης της Ελλάδας. Με σύνθημα «Κάνουμε πρόσθεση και όχι αφαίρεση, πολλαπλασιασμό και όχι διαίρεση», το Πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» συμβάλλει από το 1997 με το έργο του στη βελτίωση των εκπαιδευτικών δεδομένων της Μειονότητας.

Η ιστοσελίδα www.kleidiakaiantikleidia.net αποτελεί επιμορφωτικό υλικό που δημιουργήθηκε το διάστημα 2002-2004. Περιλαμβάνει 34 μικρά βιβλία χωρισμένα σε τρεις θεματικές ενότητες: Διδακτική Μεθοδολογία, Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης και Ταυτότητες και Ετερότητες. Έχουν γραφτεί από εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, με στόχο να απαντήσουν σε ερωτήματα που τίθενται σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια, αλλά κυρίως στο δύσκολο πλαίσιο της μειονοτικής εκπαίδευσης.

- **Η Μειονοτική εκπαίδευση της Θράκης**

Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης Πρόγραμμα εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων

- **«Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης» και Ετερογένεια και σχολείο στη θεματική ενότητα**

Θάλεια Δραγώνα

- **«Ταυτότητες και ετερότητες».**

Νέλλη Ασκούνη και η Αλεξάνδρα Ανδρούσου

- **«Εμείς και οι άλλοι: εμπειρίες εκπαιδευτικών» στη θεματική ενότητα «Ταυτότητες και ετερότητες».**

Αναστασία Δημητρίου, Βικτωρία Λαγοπούλου και Τριαντάφυλλος Πετρίδης

- **Κοινωνικές ανισότητες στο σχολείο στη ενότητα «Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης»**

Νέλλη Ασκούνη

- **Δημιουργικές δραστηριότητες και διαδικασίες μάθησης, στη ενότητα «Διδακτική Μεθοδολογία».**

Άννα Κουτσούρη

- **Γλωσσική ετερότητα στην Ελλάδα" στη θεματική ενότητα: Ταυτότητες και Ετερότητες.**

Λάμπρος Μπαλτσιώτης μάς οδηγεί σε ένα ταξίδι στη γλωσσική μνήμη της Ελλάδας. Αρβανίτικα, μεγλενίτικα, ρωμανικά, τουρκικά, σεφαρδίτικα και τόσες άλλες γλώσσες και διάλεκτοι μιλήθηκαν και μιλιούνται ακόμη σ' αυτό τον τόπο. Μια ιστορική και γλωσσολογική διαδρομή που αποδεικνύει ότι η πολλαπλότητα στον ελληνικό χώρο είναι συνιστώσα του πολιτισμού μας και η αντίληψη περί γλωσσικής ομοιογένειας μια ιδεολογική κατασκευή.

22. Ο Σεβντάς του Σεντουκιού: πού είναι οι ρόδες μου ;

Πρόκειται για ένα ηλεκτρονικό εκπαιδευτικό παιχνίδι που αποτελεί ένα ταξίδι στο χώρο και στο χρόνο, μια διαθεματική ηλεκτρονική βιβλιοθήκη με θέματα ιστορίας, γεωγραφίας, κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, τέχνης και καθημερινής ζωής. Απευθύνεται στα παιδιά των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού, χωρίς αυτό να αποκλείει τη συμμετοχή και μικρότερων παιδιών.

Η ιστορία έχει ως εξής:

Ένα σεντούκι γεμάτο από αντικείμενα και αναμνήσεις από μια μακρά πορεία που ξεκινά στο τέλος του 19ου αιώνα περνά από τα Βαλκάνια, διασχίζει τη Μεσόγειο, φτάνει στην Αλεξάνδρεια, από εκεί στη Μασσαλία, ταξιδεύει μέχρι την Τουρκία, περνάει στην Ελλάδα, μεταναστεύει στην Ευρώπη και καταλήγει στη Σαμοθράκη. Το σεντούκι εξηγεί ότι θέλει να ξαναφύγει και να κινηθεί στον κόσμο αλλά έχει χάσει τις 6 ρόδες του. Οι παίκτες καλούνται να βρουν τις ρόδες αυτές για να το βοηθήσουν να ταξιδέψει ξανά. Το παιχνίδι έχει 6 διαφορετικά επίπεδα με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας ανά επίπεδο. Για να προχωρήσουν οι παίκτες στο επόμενο επίπεδο πρέπει να έχουν ολοκληρώσει το

προηγούμενο. Κάθε επίπεδο αποτελείται από παιχνίδια (μνήμης, αντιστοιχήσεων, ομαδοποίησης, λέξεων), κείμενα και δραστηριότητες (παραγωγής γραπτού λόγου, γλωσσικών παιχνιδιών, μαθηματικών πράξεων, εικαστικών, αντιπαραβολής ηλεκτρονικής και έντυπης μορφής λόγου, συνδυασμού των παραπάνω μορφών) πάνω στα κείμενα. Υπάρχουν συνολικά 89 παιχνίδια και 89 κείμενα με τις αντίστοιχες δραστηριότητές τους. Το παιχνίδι σχεδιάστηκε για τις ανάγκες των μαθημάτων ελληνικής γλώσσας μέσω Η/Υ που γίνονται στα Κέντρα Στήριξης του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ.). Χρησιμοποιείται από ειδικά επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς.

23. Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ. (2009). Ο Θεός, ο δικός μου, ο δικός σου: Πολιτισμός, εκπαίδευση και ετερότητα – έρευνα για τη διαπολιτισμική επικοινωνία. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Το βιβλίο αυτό εστιάζει στον προβληματισμό για τη σχέση πολιτισμού, εκπαίδευσης, θρησκείας, ετερότητας και κοινωνικής αλλαγής και την εμπειρία των Θεατοπαιδαγωγικών Προγραμμάτων που εφαρμόζονται στα σχολεία. Περιγράφεται η έρευνα – «Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα και θρησκευτική ετερότητα». Σε αυτή την έρευνα – δράση γίνεται αναφορά στο θεατροπαιδαγωγικό παιχνίδι - «Πέντε μουντζουρωμένα απογεύματα» σε όλες τις δράσεις της προσέγγισης αυτής και στην αξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε.

24. Aluffi Pentini, A. (2005). Διαπολιτισμικό εργαστήριο: Υποδοχή, επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Επιμέλεια- Χρήστος Γκόβαρης. Αθήνα: Ατραπός.

Βιβλίο που συμβάλλει στην κατανόηση από εκπαιδευτικούς των θεωρητικών και των πρακτικών πτυχών της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Το πρώτο κεφάλαιο εστιάζει στις θεωρητικές βάσεις της προσέγγισης. Το δεύτερο κεφάλαιο δίνει κατευθύνσεις για την οργάνωση εργαστηρίων. Το δεύτερο μέρος του βιβλίου περιγράφει με λεπτομέρεια τις ασκήσεις που μπορεί να εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός στην τάξη του με παιδιά του Δημοτικού σχολείου. Παρέχει και αποσπάσματα από βιβλία και ιστορίες 'διαφορετικών' παιδιών που μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως ασκήσεις.

25. Ταινία «Οι μικροί άλλοι» του Νίκου Δροσάκη
<http://www.epohi.gr/portal/politismos/9294>

Το ντοκιμαντέρ έχει για θέμα τα παιδιά που τυχαίνει να είναι και μετανάστες ταυτόχρονα. Η κάμερα βλέπει τον κόσμο μέσα απ' τα μάτια τους, και προσπαθεί να ανακαλύψει την ψυχοσύνθεση και τον κοινό κώδικα όλων των παιδιών, το μοναδικό δυναμικό κόσμο τους, αλλά κι αυτή τη δύναμη που τροφοδοτεί ο φόβος, η ελπίδα για το μέλλον και το όνειρο ενός πολύχρωμου κόσμου, χωρίς «τοίχους», που να αποδέχεται τη διαφορετικότητα. Η ταινία καταγράφει τα μέσα που χρησιμοποιούν οι «μεγάλοι» για να αντιστρέψουν και να αναστείλουν τη δυναμική του όμορφου κόσμου των παιδιών. Εκπρόσωποι οργανώσεων, οργανισμών, εκπαιδευτικών και μεταναστευτικών φορέων περιγράφουν το φαινόμενο από νομική, κοινωνική και ψυχολογική πλευρά, προτείνοντας ταυτόχρονα και λύσεις.

Η ταινία έρχεται να καλύψει ένα κενό στην κινηματογραφική καταγραφή και

υπογραμμίζοντας έτσι τη σφαιρική αντίληψη μιας ‘ανθρωπιστικής παιδαγωγικής’ που βασίζεται στο σεβασμό του ‘άλλου’, όποιοι κι αν είναι αυτός ο ‘άλλος’.

3. Τριλίβα, Σ., Αναγνωστοπούλου, Τ., & Χατζηνικολάου, Σ. (2008). Ούτε καλύτερος ούτε χειρότερος απλά διαφορετικός. Αθήνα: Gutenberg.

Πολυδιάστατο πρόγραμμα με πολύ συγκεκριμένες δράσεις και παρεμβάσεις για παιδιά του Νηπιαγωγείου, Δημοτικού και Γυμνασίου. Το πρόγραμμα αποσκοπεί να βοηθήσει τα παιδιά: (1) Να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα, τις στάσεις και τη συμπεριφορά τους απέναντι στη διαφορετικότητα, (2) να μάθουν να λαμβάνουν υπόψη τις διαφορετικές οπτικές που υπάρχουν και να εκτιμούν την αξία των διαφορετικών απόψεων, (3) να δημιουργούν φιλίες και σχέσεις με τους διαφορετικούς άλλους μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και βιωμάτων, (4) να αναγνωρίζουν τις πρακτικές της άδικης μεταχείρισης, όπως είναι η χρήση των στερεοτύπων, των προκαταλήψεων και των διακρίσεων και (5) να μπορούν να υπερασπιστούν τις αρχές της δίκαιης μεταχείρισης και να τις προάγουν σε κοινωνικό επίπεδο.

Βασίζεται στο παιδαγωγικό πλαίσιο με τις εξής αρχές:

- Ευαισθητοποίηση -ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα αναφορικά με τις ρίζες και τη δυναμική της καταπίεσης/αδικίας/άσκησης εξουσίας.
- Ενδοσκόπηση/Αναστοχασμός -να βοηθήσουμε τους μαθητές να κοιτάζουν μέσα τους και να αναπτύξουν την ικανότητα της αμφισβήτησης αλλά και του αναστοχασμού προκειμένου να διευρύνουν την κατανόηση τόσο του εαυτού τους όσο και της κοινωνίας που τους περιβάλλει σε ότι αφορά στις διακρίσεις, προκαταλήψεις, τα στερεότυπα προς ‘διαφορετικούς άλλους’ (διαφορές- φύλου, φυλής, εθνικότητας, θρησκείας και αναπηρίας)
- Δημιουργία διαλόγου αλλά και επαφής με τη διαφορετικότητα - ο εντοπισμός και το ξεκαθάρισμα των διαφορών μας, η άρση των προκαταλήψεων μέσω της καλής ακρόασης και η συζήτηση των διαφορών μας με τρόπο αποδεκτό για όλους.
- Δημιουργία συμμαχιών και ηγετικών ικανοτήτων– Οι συμμαχίες εκφράζουν την ταυτόχρονη δέσμευση τόσο απέναντι στη γνώση και όσο και τη δράση με στόχο τη διαφορετικότητα και την ανισότητα αποτελούν ένα ειλικρινές μοίρασμα με διαφορές και συγκρούσεις ,που έχει ως στόχο την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης
- Κοινωνική υπευθυνότητα, δράση και οργάνωση του τρόπου με τον οποίο θα έρθει η αλλαγή στην σχολική κοινότητα που όλοι ανήκουν.

4. «ΑΝΤΙ-ΣΤΙΓΜΑ» - Πρόγραμμα κατά του Στίγματος των Ψυχικών Διαταραχών

Οικονόμου – Λαλιώτη, Μ., Χαρίση , Μ. , Λουκή , Ε.

Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής

Ψυχική Ασθένεια και Κοινωνικό Στίγμα: Το «Αντι-στίγμα» πρόγραμμα του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής κατά του στίγματος

των ψυχικών διαταραχών. Δράσεις και μεθοδολογία που έχουν εφαρμοστεί σε σχολεία της Αθήνας.

Μοναδική δράση για την ευαισθητοποίηση παιδιών σε θέματα προκαταλήψεων, στερεοτύπων, διακρίσεων και κοινωνικό αποκλεισμό προς τα άτομα που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες.

5. Αρτινοπούλου, Β. (2010). Η σχολική διαμεσολάβηση: εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.

Το βιβλίο εστιάζει στη σχολική διαμεσολάβηση ως μέθοδος και πρακτική ειρηνικής επίλυσης της σύγκρουσης περιλαμβάνεται στο πλαίσιο των στρατηγικών αντι-βίας που μπορούν να αναπτυχθούν από το ίδιο το σχολείο, την σχολική κοινότητα και την τοπική κοινωνία. Το βιβλίο θέτει το πλαίσιο της ένταξης και της εφαρμογής της σχολικής διαμεσολάβησης στην Ελλάδα, κάνει μια επισκόπηση των προγραμμάτων διαμεσολάβησης στην Ελλάδα, αναφέρεται σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στο Ιωαννίδειο Πειραματικό Γυμνάσιο και στην αξιολόγηση του συγκεκριμένου προγράμματος.

Κατά των διακρίσεων

1. Φτιάκα, Ε. (2008). Περάστε για έναν καφέ: σχέσεις οικογένειας και σχολείου στην κόψη της διαφορετικότητας.

Βιβλίο που εστιάζει στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία στο σχολείο και στην κοινωνία. Περιγράφει μέσα από αληθινές ιστορίες και εμπειρίες την σχέση σχολείου και οικογένειας παιδιών με ειδικές ανάγκες. Αναφέρεται στους συλλόγους που έχουν ιδρυθεί στην Ελλάδα και στην Κύπρο, των οποίων οι αγώνες άνοιξαν τους δρόμους για την ψήφιση νέας νομοθεσίας.

Καλλιρόη : ΕΠΕΑΚ Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

<http://www.kallirroeeu.edu.gr/>

Πρόγραμμα κατά των διακρίσεων φύλου σε θέματα επιλογής επαγγέλματος.. Ευαισθητοποίηση και συμβουλευτική σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού με την οπτική του φύλου.

Το έργο «ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ έχει ως στόχο να προωθήσει την ισότητα των φύλων κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας. Στοχεύει στην αντιμετώπιση του καταμερισμού των εργαζομένων με βάση το φύλο που παρουσιάζεται στην αγορά εργασίας, επιχειρώντας να ενσωματώσει την ιδεολογία της ισότητας των φύλων στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

3. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ – <http://kallipateira.sch.gr>

Το Έργο «Εφαρμογή προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία – ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ» αναπτύχθηκε με βάσει τις αρχές του αθλητισμού και των ολυμπιακών ιδεωδών και δίνει έμφαση στην καλλιέργεια των ιδανικών της ισότητας στη σχολική κοινότητα βάσει της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών/τριων και εκπαιδευτικών σε εκπαιδευτικές δράσεις που προωθούν τέτοια θέματα. Απώτερος σκοπός του προγράμματος είναι η προαγωγή της ισότιμης συμμετοχής και εκπροσώπησης των δύο φύλων στο κοινωνικό και πολιτισμικό γίνεσθαι.

Το εκπαιδευτικό υλικό του προγράμματος είναι υποστηρικτικό ως προς το έργο των καθηγητών/τριων Φυσικής Αγωγής.

Το εκπαιδευτικό υλικό συμπεριλαμβάνει τα εξής:

- Βιβλίο του εκπαιδευτικού
- Τετράδιο δραστηριοτήτων για μαθητές και μαθήτριες (6-9 ετών), Α', Β', Γ' Δημοτικού
- Τετράδιο δραστηριοτήτων για μαθητές και μαθήτριες (10-12 ετών), Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού
- Τετράδιο Δραστηριοτήτων για μαθητές και μαθήτριες (13-15 ετών), Α', Β', Γ' Γυμνασίου
- Επιτραπέζιο παιχνίδι

Οι θεματικές ενότητες που αναπτύσσονται στο εκπαιδευτικό υλικό πραγματεύονται θέματα σχετικά με α) τα ανθρώπινα δικαιώματα, β) την πολυπολιτισμικότητα, γ) το ρατσισμό και την ξеноφοβία, δ) την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση και στην κοινωνία και ε) τις κοινωνικές ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στόχοι των δράσεων είναι να ενθαρρύνουν εκπαιδευτικούς και μαθητές/ μαθήτριες προς την ανάπτυξη μιας υγιούς, ανοικτής και ανεκτικής κοινωνίας μέσα από τη Φυσική Αγωγή και Αθλητισμό.

Δικαιώματα των παιδιών

1. Amnesty International

<http://www.amnesty.org.gr>

Οδηγίες για την εφαρμογή προγραμμάτων για τα δικαιώματα του παιδιού

2. Πειραματικό Γυμνάσιο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

- Υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας με θεματολογία σχετική με τα Δικαιώματα του Παιδιού, μεταναστών, την ανοχή στο μη διαφορετικό.
- Συνεργασία με το Συνήγορο του Παιδιού, ανεξάρτητης αρχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Συμμετοχή σε δράσεις Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα Ενημέρωσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Θεματολογία

- «Γνωριμία με μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) οι οποίες δραστηριοποιούνται με θέματα προάσπισης δικαιωμάτων του παιδιού και μεταναστών»- UNICEF, ΑΡΣΙΣ (Κοινωνική Οργάνωση Νέων), ACTION AID, και οι Γιατροί του Κόσμου.
- «Ο ξένος». Ο σεβασμός στα δικαιώματα ανθρώπου και παιδιού ερευνήθηκε μέσα από το γενεαλογικό δέντρο οικογενειών των μαθητών. Αφηγήσεις γονέων και παππούδων, γιαγιάδων αναφέρονται σε θέματα όπως η προσφυγιά από τη Μικρασία, και την Ανατολική Ρωμυλία, το θάνατο και το χωρισμό οικογενειών, τη μετανάστευση, εσωτερική κι εξωτερική, την εξορία σε χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης, μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο. Η διαδικασία της λήψης συνέντευξης, η δημιουργία του γενεαλογικού δέντρου και η ιστορική ένταξη των γεγονότων στον χρονολογικό άξονα της σύγχρονης ιστορίας είναι από τα έμμεσα οφέλη του προγράμματος.
- «Όπως όλος ο κόσμος» - δικαιώματα των παιδιών

IV. Συμπεράσματα

Η ανίχνευση και καταγραφή του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού για θέματα διαφορετικότητας οδήγησε σε έναν κατάλογο 128 δράσεων οι οποίες διακρίνονται για την ποικιλομορφία τους.

A. Συλλογή του υλικού. Όσον αφορά τη διαδικασία συλλογής του υλικού διαπιστώσαμε τα εξής:

1. Υπάρχει άφθονο εκπαιδευτικό υλικό και δράσεις που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια τόσο σε ενδοσχολικό όσο και σε εξωσχολικό πλαίσιο. Το υλικό αυτό είναι διάσπαρτο και συχνά αφορά μεμονωμένες προσπάθειες φορέων ή εκπαιδευτικών οι οποίοι προσπαθούν να ανταπεξέλθουν στις νέες συνθήκες της διαφορετικότητας όπως έχουν διαμορφωθεί μέσα στη σχολική τάξη.

2. Ένα σημαντικό μέρος του υλικού έχει αναρτηθεί, έστω και αποσπασματικά, στο διαδίκτυο. Επομένως το διαδίκτυο αποτέλεσε μια σημαντική πηγή ανίχνευσης εκπαιδευτικών δράσεων για τη διαφορετικότητα. Δυστυχώς, η έλλειψη συστηματικής καταγραφής των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας στα πλαίσια των ΕΠΕΑΚ των τελευταίων χρόνων άφησε σημαντικά κενά στην ανίχνευσή τους για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας.

3. Επομένως θεωρούμε σημαντικό να αφήσουμε ανοιχτή την καταγραφή επιπλέον προγραμμάτων στο διάστημα μέχρι την αξιολόγησή τους, έτσι ώστε να δοθεί μια τελευταία ευκαιρία σε όσους δεν τα ανέφεραν στην διαδικτυακή πλατφόρμα μέχρι τώρα.

B. Χαρακτηριστικά των καταγεγραμμένων δράσεων

1. Η πλειονότητα των προγραμμάτων απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού σχολείου, ακολουθεί ο πληθυσμός των μαθητών Γυμνασίου, ενώ ελάχιστες έως μηδαμινές είναι οι παρεμβάσεις στο Λύκειο και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Εν τούτοις, η Τριτοβάθμια εκπαίδευση, ιδιαίτερα σε κλάδους οι οποίοι οδηγούν τους πτυχιούχους να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι απαραίτητο να περιέχουν πρόγραμμα ευαισθητοποίησης στη διαφορετικότητα.

2. Όσον αφορά τις θεματικές της διαφορετικότητας το κύριο βάρος δίνεται στη διαφορετική εθνική προέλευση, και αυτό λόγω της πληθώρας εισόδου στη χώρα παλιννοστούντων και μεταναστών. Ακολουθούν τα δικαιώματα του παιδιού, οι διαφορές φύλου, τα ζητήματα αναπηρίας, η θρησκευτική ετερότητα ενώ δεν υπάρχει καμία αναφορά στη σεξουαλική ταυτότητα και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

3. Τα περισσότερα προγράμματα δεν περιέχουν επίσημες αξιολογήσεις, γεγονός που δυσχεραίνει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους.

4. Η πλειονότητα των προγραμμάτων έχει εστιαστεί στη διαπολιτισμικότητα και την ευαισθητοποίηση των “ κανονικών” παιδιών στις “ διαφορές” που υπάρχουν ανάμεσα στους ανθρώπους. Λίγα είναι τα προγράμματα τα οποία στοχεύουν σε ουσιαστική αλλαγή στάσεων και συμπεριφοράς.

5. Ένα μεγάλο μέρος των προγραμμάτων χρησιμοποιεί κλασικές διδακτικές μεθόδους. Λιγότερα προγράμματα εφαρμόζουν καινοτόμες τεχνικές, οι οποίες βασίζονται στο βίωμα και την άμεση επαφή με το διαφορετικό.

6. Η παραγωγή του υλικού έχει σαν στόχο την ευαισθητοποίηση των παιδιών. Ωστόσο,

δεν υπάρχει αρκετή μέριμνα για την ευαισθητοποίηση και την αλλαγή στάσεων στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς ούτε λαμβάνεται υπόψη η προσέγγιση των άμεσα ενδιαφερομένων (μεταναστών, αναπήρων κλπ) στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων.

Ομάδα παραδοτέου

- Σοφία Τριλίβα, PSY.D. Επίκουρη καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης
- Τάνια Αναγνωστοπούλου, Ph.D. Κλινική Ψυχολόγος, Ινστιτούτο Ψυχολογίας και Υγείας, Θεσσαλονίκη
- Δημήτρης Παρσάνογλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Εργαστήριο Σπουδών Φύλου και Ισότητας
- Μιχάλης Μεντίνης, Ph.D., Manchester Metropolitan University
- Αθανάσιος Μαρβάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Κλινικής Κοινωνικής Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
- Όλγα Καλογερίδου, ερευνήτρια διαδικτυακής καταγραφής
- Μίλτος Παύλου, Κοινωνιολόγος, Διευθυντής i-RED

Ομάδα Έργου		
Συνολικός Υπεύθυνος Έργου	Μίλτος Παύλου	Κοινωνιολόγος-Νομικός, Διευθυντής i-RED
Επιστημονική Υπεύθυνη Έργου	Σοφία Τριλίβα	Επίκουρος Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Κύρια ερευνήτρια	Αναστασία Αναγνωστοπούλου	Διεύθυνση Ινστιτούτου Ψυχολογίας και Υγείας
Ερευνητής	Αθανάσιος Μαρβάκης	Αναπληρωτής Καθηγητής Κλινικής Κοινωνικής Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Συντονιστής Καταγραφής	Δημήτρης Παρσάνογλου	Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Εργαστήριο Σπουδών Φύλου και Ισότητας
Ερευνητής	Μιχάλης Μενίνης	Ph.D., Manchester Metropolitan University
Ερευνήτρια	Στέλλα Μπουχούνα	M.Sc. Πτυχιούχος Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής-Εξελικτικής Ψυχολογίας, Α.Π.Θ.
Ερευνήτρια	Όλγα Καλογερίδου	Καταγραφή διαδικτυακών πρακτικών